

**Τ.Ε.Ι ΚΡΗΤΗΣ: ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΑΖΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ Η ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ
ΑΕΙΦΟΡΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΔΑΝΙΑ ΦΙΛΙΑ Α.Μ.:3737

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΑΠΛΑΔΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2013

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ο τουρισμός στην Ελλάδα και την Κρήτη	9
1.1 Γενικές Πληροφορίες για τον Τουρισμό	9
1.2 Γενικός ορισμός του Τουρισμού	9
1.3 Ανάπτυξη του Τουρισμού στην Ελλάδα και οι λόγοι που οδήγησαν στην άνοδο	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Ο μαζικός τουρισμός και επιπτώσεις	15
2.1 Ο μαζικός τουρισμός	15
2.2 Η έννοια της Αειφορίας	16
2.3 Διαφορετικές προσεγγίσεις του αειφορικού τουρισμού	21
2.4 Οι βασικές αρχές της Αειφορίας	22
2.5 Παράμετροι τουριστικής ζήτησης και προσφοράς	25
2.6 Στάδια τουριστικής ανάπτυξης	26
2.7 Επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού	29
2.8 Σύγκριση αειφορικού τουρισμού με το μοντέλο του μαζικού τουρισμού	38
2.9 Μεθοδολογικά εργαλεία για την ανάπτυξη του αειφορικού τουρισμού	41
2.10 Ξενοδοχεία και Περιβάλλον	44
2.11 Περιβαλλοντικός Σχεδιασμός και Διαχείριση σε Ξενοδοχεία	44
2.12 Συστήματα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης	47
2.13 Οικολογικό Σήμα-Eco-label	49
2.14 Πρόγραμμα Χρηματοδότησης «Πράσινος Τουρισμός»	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Πρότυπο αειφορικού τουρισμού με χρήση ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού	54
3.1 Εναλλακτικές μορφές τουρισμού έναντι μαζικού Τουρισμού	56
3.2 Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού	58
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Ο Αγροτουρισμός στην Περιφέρεια Κρήτης	66
4.1 Γενικά χαρακτηριστικά αγροτουρισμού	66
4.2 Αγροτουρισμός στην Κρήτη	69
4.3 Θετικά και αρνητικά στοιχεία του Αγροτουρισμού στην Κρήτη	70

**ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΑΖΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ & Η ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΔΕΙΦΟΡΙΚΟ
ΤΟΥΡΙΣΜΟ**

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	74
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	77

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα εργασία αποτελεί μια απόπειρα καταγραφής της πορείας του τουρισμού έως σήμερα στην Ελλάδα, των επιπτώσεων που προκλήθηκαν από την μαζικοποίηση του τουρισμού και της ανάγκης που εκφράζεται για στροφή στον αειφόρο τουρισμό και τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Επιπλέον παρουσιάζεται ένα μοντέλο αειφορικού τουρισμού, αυτό του αγροτουρισμού, ως ένα από τα επικρατέστερα για να αναπτυχτεί στην Περιφέρεια της Κρήτης.

Στο 1^ο κεφάλαιο, περιλαμβάνονται γενικές πληροφορίες και στοιχεία για τον τουρισμό, οι κατάλληλοι ορισμοί καθώς επίσης και μια ιστορική αναδρομή του τουρισμού στην Ελλάδα και των λόγων που οδήγησαν στην άνθηση του.

Στο 2^ο κεφάλαιο, παρουσιάζεται το πρότυπο του μαζικού τουρισμού, καθώς και ο ορισμός αλλά και οι αρχές που διέπουν την έννοια της αειφορίας. Στην συνέχεια αναλύονται οι παράμετροι που καθορίζουν και επηρεάζουν την τουριστική προσφορά και την τουριστική ζήτηση όπως και τα στάδια της τουριστικής ανάπτυξης. Γίνεται εκτενής αναφορά στο πλήθος των αρνητικών συνεπειών της βίαιης και άναρχης τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής, με κυρίαρχες τις συνέπειες στον οικονομικό τομέα, στον κοινωνικό τομέα, στο περιβάλλον, στους φυσικούς πόρους, στα φυσικά οικοσυστήματα, σε περιοχές με ιστορική και πολιτισμική αξία, στην αρχιτεκτονική και στην χωρητικότητα του δομημένου χώρου .

Κατόπιν επιχειρείται η σύγκριση του μαζικού τουρισμού με το αειφορικό μοντέλο τουρισμού και παρουσιάζονται τα μεθοδολογικά εργαλεία που είναι απαραίτητα για την εδραίωση του. Τέλος γίνεται αναφορά στον περιβαλλοντικό σχεδιασμό των ξενοδοχείων και τα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης που μπορούν να εφαρμοστούν.

Στο 3^ο κεφάλαιο, παρουσιάζεται το πρότυπο του αειφορικού τουρισμού με χρήση ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού όπως ο γενικός τουρισμός, ο τουρισμός εκθέσεων, ο τουρισμός άθλησης, ο συνεδριακός τουρισμός, ο τουρισμός περιπέτειας, ο οικογενειακός τουρισμός, ο τουρισμός τρίτης ηλικίας, ο ορεινός τουρισμός, ο τουρισμός κινήτρων, ο οικολογικός τουρισμός, ο κοινωνικός

τουρισμός, ο φυσιολατρικός ή φυσιολογικός τουρισμός, ο ιαματικός τουρισμός ή θερμαλισμός, ο επαγγελματικός ή εμπορικός τουρισμός, ο δασοτουρισμός, ο τουρισμός για νέους, ο αγροτουρισμός, ο θαλάσσιος τουρισμός και ο θρησκευτικός τουρισμός

Τέλος στο 4^ο κεφάλαιο, παρουσιάζεται το προς περαιτέρω ανάπτυξη μοντέλο τουρισμού στην Κρήτη, αυτό του αγροτουρισμού, δίνοντας την γενική φιλοσοφία αλλά και την πιο ειδική που αφορά το νησί, παρουσιάζοντας τα θετικά και τα αρνητικά του στοιχεία.

Η παρούσα εργασία καταλήγει με τα συμπεράσματα της βιβλιογραφικής έρευνας από την συγγραφέα της εργασίας, δίνοντας την γενική εικόνα αλλά και προτάσεις που θα μπορούσαν να δώσουν νέα ώθηση σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού στο νησί και κυρίως του αγροτουρισμού .

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ανάπτυξη του μοντέλου του μαζικού τουρισμού κατά τις περασμένες δεκαετίες προκάλεσαν σημαντικά προβλήματα από την εντατική τουριστική εκμετάλλευση κάποιων περιοχών με τη μαζική συσσώρευση τουριστών. Για τον λόγο αυτό, δημιουργήθηκε η ανάγκη για ένα μοντέλο τουρισμού υπό διαφορετικό πρίσμα, ο οποίος θα σέβεται το φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον της χώρας φιλοξενίας, θέτοντας ως στόχο την οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική αειφόρο ανάπτυξη. Η προώθηση του αειφόρου τουρισμού, προϋποθέτει την ανάπτυξη νέων εναλλακτικών μορφών τουρισμού συμβατών με το περιβάλλον.

Σύμφωνα με το Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, η ανάπτυξη του αειφορικού τουρισμού επιβάλλεται να ικανοποιεί τις ανάγκες των τωρινών τουριστών και των περιοχών που τους φιλοξενούν αλλά παράλληλα να προστατεύει και να ενισχύει τις ευκαιρίες για τις μελλοντικές γενιές. Υπάρχει η πεποίθηση ότι η ανάπτυξη αυτή οδηγεί στη διαχείριση όλων των πόρων με τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι δυνατό να εκπληρώνονται οι οικονομικές, κοινωνικές και αισθητικές ανάγκες και παράλληλα να διατηρείται η πολιτιστική ακεραιότητα, οι οικολογικές διαδικασίες, η βιολογική ποικιλότητα και τα συστήματα υποστήριξης της ζωής. Τα προϊόντα του αειφορικού τουρισμού είναι προϊόντα που λειτουργούν σε αρμονία με το τοπικό περιβάλλον, την κοινωνία και τους πολιτισμούς, έτσι ώστε αυτά να καρπώνονται όλα τα οφέλη και να μην αποτελούν θύματα τουριστικής ανάπτυξης.

(<http://www.coastlearn.org>)

Επιπλέον, αειφόρος τουριστική ανάπτυξη και διαχείριση είναι εφαρμόσιμη σε όλες τις μορφές τουρισμού και σε όλες τις περιοχές προορισμού, συμπεριλαμβανομένου του μαζικού και όλων των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Οι αρχές της βιωσιμότητας αναφέρονται τόσο στο περιβάλλον, όσο στην οικονομία και στις κοινωνικές συνθήκες της τουριστικής ανάπτυξης. Επομένως, απαιτείται η επιτυχία της κατάλληλης ισορροπίας μεταξύ αυτών των τριών διαστάσεων ώστε να υπάρξει μια μακροχρόνια βιωσιμότητα που θα:

- ✓ Μεγιστοποιεί την ωφέλεια του φυσικού περιβάλλοντος, διατηρώντας μέσω οικολογικών μεθόδων τη φυσική κληρονομιά και τη βιοποικιλότητα της περιοχής.

✓ Σέβεται την κοινωνική κληρονομιά και τη μοναδικότητα της περιοχής προορισμού, συμβάλλοντας στη διατήρηση των παραδόσεων και στα ήθη και έθιμα, κατανοώντας την διαφορετική κουλτούρα του κάθε τόπου.

✓ Υποστηρίζει μακροπρόθεσμες οικονομικές και πολιτικές δραστηριότητες, που δίνουν ευκαιρίες για καλό εισόδημα, σταθερή απασχόληση και κοινωνικές υπηρεσίες, συμβάλλοντας συγχρόνως στην καταπολέμηση της φτώχειας στις τοπικές κοινωνίες προορισμού.

Η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη προϋποθέτει την συνειδητή συμμετοχή όλης της τοπικής κοινωνίας, καθώς και σημαντικές πολιτικές αποφάσεις που θα βοηθήσουν στην ενεργό συμμετοχή όλων των φορέων για συνεργασία δημιουργίας υποδομής τουριστικής ανάπτυξης με σεβασμό στο περιβάλλον. Η απόκτηση συνείδησης και εφαρμογής του αειφόρου τουρισμού είναι μία συνεχής διαδικασία που απαιτεί συνεχή παρακολούθηση των καταστάσεων, προτείνοντας τα απαραίτητα προληπτικά μέτρα όπου αυτό επιβάλλεται και είναι απαραίτητο να ικανοποιεί τους επισκέπτες και να προσφέρει ενδιαφέρουσες εμπειρίες με τέτοιο τρόπο ώστε να τους ευαισθητοποιεί για την αειφορία και την υποστήριξη καλών πρακτικών για βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη με σεβασμό στο περιβάλλον (Θεοδωροπούλου, 2006).

Πραγματικότητα αποτελεί το γεγονός ότι ο τουρισμός και το περιβάλλον είναι δυο άρρηκτα συνδεδεμένες έννοιες. Αυτό φάνηκε καθαρά ύστερα από τη Διακήρυξη της Μανίλας για τον Παγκόσμιο Τουρισμό, το 1980, προς εξέταση θεμάτων που αφορούν στο δημόσιο όπως και στον ιδιωτικό τομέα, τα οποία απαιτούν άμεση προσοχή για το συμφέρον της αρμονικής ανάπτυξης του τουρισμού, τη Διάσκεψή του Ρίο για το Περιβάλλον, το 1992, η οποία κατέληξε στα ακόλουθα πέντε σημαντικά αποτελέσματα:

- 1) Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη
- 2) Σύμβαση - Πλαίσιο για την Κλιματική Αλλαγή
- 3) Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλότητα
- 4) Ατζέντα 21
- 5) Ανακοίνωση για τις αρχές για την προστασία των Δασών

Όπως επίσης και από την Agenda 21, που είναι μία διαδικασία, σύμφωνα με την οποία, οι τοπικές αρχές σ' ολόκληρη τη γη, καλούνται να εργαστούν από κοινού με όλους τους φορείς της τοπικής κοινωνίας και με τους πολίτες και ενσωματώθηκε στη

Συνθήκη του Μάαστριχτ και τελευταία από τον Παγκόσμιο Κώδικα Δεοντολογίας για τον Τουρισμό, το 1999. Με τον Παγκόσμιο Κώδικα Δεοντολογίας για τον Τουρισμό, έγιναν πολλές προσπάθειες τόσο από την επιστημονική κοινότητα, όσο και από την πολιτεία ώστε να αναλυθούν διεξοδικά οι αρνητικές επιπτώσεις της ανεξέλεγκτης και μονόπλευρης τουριστικής ανάπτυξης, και να προαχθεί η ανάπτυξη ενός νέου μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης, που θα βασίζεται στις αρχές της αειφορίας (www.minenv.gr)

Στην παρούσα λοιπόν εργασία εξετάζεται η πορεία του Ελληνικού τουρισμού έως σήμερα και η μετεξέλιξη του στα πρότυπα του μαζικού τουρισμού. Επιπλέον εξετάζονται οι συνέπειες του μαζικού τουρισμού σε διάφορους τομείς όπως η διαμόρφωση της κοινωνίας και το περιβάλλον. Τέλος παρουσιάζεται το πρότυπο της αειφορίας στον τουρισμό, τρόποι εφαρμογής στα ξενοδοχειακά καταλύματα και τις επιχειρήσεις του τουρισμού όπως επίσης και εναλλακτικές μορφές τουρισμού πιο φιλικές προς το περιβάλλον, με σκοπό να αναδείξει την ανάγκη που παρουσιάζεται για στροφή στον τομέα αυτό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ο τουρισμός στην Ελλάδα και την Κρήτη

1.1 Γενικές Πληροφορίες για τον Τουρισμό

Με βάση τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, ο τουρισμός αδιαμφισβήτητα είναι η μεγαλύτερη βιομηχανία παγκοσμίως. Επιπλέον, το Συμβούλιο παγκόσμιου ταξιδιού και τουρισμού, με έδρα στις Βρυξέλλες, είναι μια οργάνωση που απαρτίζεται από τα κορυφαία στελέχη των σημαντικότερων τουριστικών επιχειρήσεων που αντιπροσωπεύουν όλους τους τομείς του παγκόσμιου επιχειρηματικού πεδίου στον τουρισμό. Το συμβούλιο παγκόσμιου ταξιδιού, χρηματοδότησε μια μελέτη, όπου σύμφωνα με τα αποτελέσματα της, το σύνολο των ακαθάριστων εσόδων από τα ταξίδια και τον τουρισμό, για το 1993 υπολογίστηκε κατα προσέγγιση στα \$3,2 τρισεκατομμύρια, δηλαδή περίπου 6 % του παγκόσμιου ακαθάριστου εθνικού προϊόντος (Α.Ε.Π.). Όπως προκύπτει από την μελέτη, τουρισμός, αυξάνεται σχεδόν δύο φορές γρηγορότερα από το Α.Ε.Π. παγκοσμίως, δηλαδή 127 εκατομμύρια άνθρωποι απασχολούνται στην τουριστική βιομηχανία. Για κάθε 1 εκατομμύριο δολάρια από το εισόδημα που παράγεται από τη βιομηχανία, 20.000 νέες θέσεις δημιουργούνται. Είναι γεγονός ότι, περίπου 31% επί του συνόλου των παγκόσμιων εξόδων της βιομηχανίας πραγματοποιείται στη Ευρωπαϊκή κοινότητα ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες και ο Καναδάς αποτελούν περίπου 30 %.

Είναι σημαντικό να γνωρίζουμε ότι, οι εκτιμήσεις όσον αφορά το οικονομικό αντίκτυπο του τουρισμού ποικίλλουν και διαφέρουν με βάση τον ορισμό που δίνεται στην λέξη. Μια εκτίμηση του 1994, που πραγματοποιήθηκε από το Αμερικάνικο Τμήμα Εμπορίου, και σχετίζεται με το οικονομικό αντίκτυπο του τουρισμού στην οικονομία βρήκε ότι η βιομηχανία τουρισμού παράγει 13,4 % του ΑΕΠ του έθνους, απασχολεί 11 εκατομμύριο άτομα, και παράγει περισσότερα από \$50 δισεκατομμύρια στα φορολογικά έσοδα. (The WTTC Report-1992)

1.2 Γενικός ορισμός του Τουρισμού

Ο τουρισμός στις μέρες μας είναι μια οικονομική, πολιτιστική και κοινωνική δραστηριότητα διεθνώς και καλύπτει όλες σχεδόν τις κοινωνικές αλλά και εισοδηματικές τάξεις με στόχο την ικανοποίηση, της βασικής πλέον ανάγκης του

ανθρώπου, της ανάγκης για πρόσκαιρη φυγή από την καθημερινότητα. Επιπλέον, παρέχει τη δυνατότητα για την δημιουργία γνωριμιών και συναδέλφωσης των λαών, για ένα σαφώς βελτιωμένο και ειρηνικό μέλλον της ανθρωπότητας.

Είναι επίσης γεγονός ότι ο τουρισμός, ω μια πολύπλευρη έννοια, έχει ιστορία η οποία χρονολογείται από το 1811, αν όχι και παλαιότερα, ενώ ο ορισμός της εξακολουθεί μέχρι και σήμερα να αλλάζει. Ως ρίζα της λέξης τουρισμός θεωρείται η αγγλική λέξη *touring* ή η γαλλική λέξη *tour*, που στην δική μας γλώσσα σημαίνει περιηγητισμός. Πάραυτα στην Ελλάδα η λέξη τουρισμός επικράτησε του περιηγητισμού λόγω του ότι είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται διεθνώς. (Tourism & Development, 1973)

Η πολύπλευρη έννοια του τουρισμού θα μπορούσε να οριστεί ως η μετακίνηση των ατόμων από ένα μέρος σε έναν άλλο. Επιπλέον, η ιστορική του πορεία είναι τόση, όσος και ο πολιτισμός του ανθρώπου. Είναι γεγονός ότι η έννοια του τουρισμού θα μπορούσε να διερευνηθεί από δύο σκοπίες:

- Την θεωρητική, η οποία καλύπτει όλες τις πτυχές όπως οικονομικές, κοινωνικές και ψυχολογικές.
- Την πρακτική που είναι εκείνη που ρυθμίζει τις συναλλακτικές σχέσεις και έχει σκοπό την εύρεση του καταλληλότερου τρόπου συνεννόησης όλων αυτών που ασχολούνται με τον τουρισμό σε διεθνές επίπεδο.

Επιπρόσθετα και πιο αναλυτικά, ο τουρισμός θα μπορούσε να προσδιοριστεί ως η πρόσκαιρη μετακίνηση ανθρώπων από τον μόνιμο τόπο κατοικίας τους σε έναν άλλο κυρίως για ψυχολογικούς λόγους, χωρίς να εμπεριέχεται κερδοσκοπικό κίνητρο καθώς και η οργανωμένη προσπάθεια ενός τόπου για την προσέλκυση, υποδοχή και εξυπηρέτηση των ατόμων αυτών. Όπως γίνεται αντιληπτό, ο συγκεκριμένος τύπος τουρισμού έχει δυο όψεις, όπου η μια αναφέρεται στη μετακίνηση των ταξιδιωτών και αντιπροσωπεύει το καταναλωτικό μέρος αλλά και ταυτίζεται με την τουριστική ζήτηση. Η δεύτερη όψη του τουρισμού αναφέρεται στην υποδοχή και την εξυπηρέτηση των ταξιδιωτών και αντιπροσωπεύει το παραγωγικό μέρος του τουρισμού το οποίο ταυτίζεται με την τουριστική προσφορά.

(Tourism & Development, 1973)

Ο ορισμός που δίνει ο Διεθνής Ακαδημία Τουρισμού είναι ο εξής:

«Ως τουρισμός ορίζεται, το σύνολο των ανθρώπινων μετακινήσεων και των δραστηριοτήτων που προκύπτουν από αυτές, οι οποίες προκαλούνται από την

εξωτερίκευση και πραγματοποίηση του πόθου που έχει κάθε άτομο για απόδραση και ο οποίος πόθος εκδηλώνεται σε διάφορους βαθμούς και κατά διαφορετική ένταση σε κάθε άτομο». (Tourism & Development, 1973)

1.3 Ανάπτυξη του Τουρισμού στην Ελλάδα και οι λόγοι που οδήγησαν στην άνοδο

Κατά τις περασμένες δεκαετίες στην Ελλάδα παρουσιάστηκε μια ιδιαίτερα θετική αλλαγή και σημαντική μεταβολή του τουρισμού. Αυτό οδήγησε τους επιστήμονες στην ανάγκη να διερευνήσουν τα χαρακτηριστικά και τις δυνατότητες του φαινομένου αυτού. Υπάρχει λοιπόν ιδιαίτερο ενδιαφέρον στον τρόπο με τον οποίο αναπτύσσεται ο τουρισμός που έγκειται στο γεγονός ότι αποτελεί έναν πολύ σημαντικό κλάδο της οικονομίας που σαφώς συνεισφέρει και ενισχύει σημαντικά την οικονομική ανάπτυξη αλλά και την απασχόληση. Ο τουρισμός λοιπόν είναι από τους κλάδους εκείνους που δικαίως θεωρείται ατμομηχανή της ελληνικής οικονομίας, γεγονός που κάνει και την σημασία του ιδιαίτερη για τα δεδομένα του τόπου (ΙΤΕΠ, 2006).

Οι τάσεις που ακολουθεί ο τουρισμός παρουσιάζουν διαφορές τόσο από χώρα σε χώρα όσο και με την πάροδο του χρόνου καλούμενες να καλύψουν τις ανάγκες των εκάστοτε επισκεπτών όπως αυτές δημιουργούνται. Η συνεχής λοιπόν ανάπτυξη του τουρισμού σε αναπτυγμένες αλλά και αναπτυσσόμενες χώρες , ήταν αυτό που τον κατέστησε αναπόσπαστο κομμάτι της διεθνούς εξειδίκευσης .

Όπως είναι φυσικό, κάθε χώρα οργανώνει την δική της στρατηγική προκειμένου να αναδείξει και να προβάλλει τον τόπο με σκοπό να προσελκύει μεγαλύτερο αριθμό επισκεπτών. Πάραυτα, ορισμένα προβλήματα που προκύπτουν, περιορίζουν την τουριστική ανάπτυξη όπως για παράδειγμα η εποχικότητα, η έλλειψη ποιότητας στις τουριστικές υπηρεσίες και η περιορισμένη ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού η οποία οδηγεί και στην έλλειψη κατάλληλων υποδομών (ΙΤΕΠ, 2006).

Η άνθηση του Ελληνικού τουρισμού ξεκίνησε ουσιαστικά τη δεκαετία του 1960. Οι κυριότεροι λόγοι που οδήγησαν τους πρώτους τουρίστες στην χώρα μας ήταν οι αρχαιολογικοί χώροι σε συνδυασμό με την δυνατότητα ολιγοήμερης ανάπαυσης στις ελληνικές ακτές. Παράλληλα την εποχή εκείνη, οι tour operators της Ευρώπης είχαν ξεκινήσει να αναζητούν έναν νέο προορισμό ως εναλλακτικό της Ισπανίας, εξαιτίας

των δυσκολιών σε τιμές και ποιότητα που εμφανίστηκαν και έτσι έστρεψαν τους πελάτες τους προς την Ελλάδα.

Η Ελλάδα μπορεί ομολογουμένως να αποτελεί για χρόνια έναν πολύ ελκυστικό τουριστικό προορισμό ιδιαίτερος κατά τους καλοκαιρινούς μήνες λόγω των πλούσιων φυσικών πόρων που διαθέτει αλλά και του συνδυασμού ήλιος και θάλασσα, πάραυτα όμως υπάρχουν σημαντικά θέματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν εάν είναι επιθυμητή η μεγαλύτερη ανάπτυξη του τουρισμού.

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του Ινστιτούτου Τουριστικών Ερευνών οι εξελίξεις στην τουριστική οικονομία τα τελευταία χρόνια είναι οι εξής:

- Η τουριστική οικονομία κυμαίνεται από 18 έως 20% του ΑΕΠ.
- Η απασχόληση στον τουριστικό τομέα ανέρχεται στα 690.000 άτομα.
- Το συνάλλαγμα που εισέρχεται φτάνει τα 9 δις. \$ ενώ παράλληλα ο τουρισμός έχει βελτιώσει την κατανομή του περιφερειακού εισοδήματος.
- Το τουριστικό συνάλλαγμα που εισέρχεται είναι 2,5 φορές περισσότερο από το συνάλλαγμα των βιομηχανικών εξαγωγών και 1,8 φορές από το συνάλλαγμα που προέρχεται από το σύνολο των εξαγωγών.
- Το 1960 το τουριστικό ακαθάριστο προϊόν ανέρχονταν στο 3% του ΑΕΠ, ενώ το 2000 έφτασε το 20% του ΑΕΠ.

Όπως είναι εμφανές ο τουρισμός στην χώρα μας έχει καταφέρει να παίξει πρωταγωνιστικό ρόλο στην αναπτυξιακή διαδικασία προσφέροντας τόσο στα συνολικά έσοδα όσο και στην απασχόληση (ΙΤΕΠ, 2006).

Όπως προκύπτει από έρευνες, τα ελκυστικότερα στοιχεία που μπορεί να διαθέτει μια χώρα προκειμένου να αναπτύξει αλλά και να προωθήσει τον τουρισμό της είναι οι φυσικές ομορφιές της, τα τοπία, οι χαμηλές τιμές των προϊόντων και των υπηρεσιών που προσφέρει, τα μουσεία, τα μνημεία, η αλλαγή του φυσικού και του πολιτιστικού περιβάλλοντος, η ξενοδοχειακή άνεση, η διασκέδαση και τα σπορ. Σύμφωνα με έρευνα που διενεργήθηκε από το ΙΤΕΠ και δημοσιεύτηκε το 2002, τα πιο ισχυρά σημεία του Ελληνικού τουρισμού είναι οι φυσικές ιδιομορφίες της χώρας μας, οι χαμηλές τιμές, τα μουσεία και τα μνημεία και η διασκέδαση, ενώ τα αδύνατα σημεία είναι τα σπορ, η ξενοδοχειακή άνεση και ο βαθμός αλλαγής (ΙΤΕΠ, 2002).

Από την ίδια μελέτη προέκυψε ότι η Ελλάδα συγκρινόμενη με τις άλλες ανταγωνίστριες χώρες της Μεσογείου, είναι η πρώτη όσον αφορά την διασκέδαση και δεύτερη από πλευράς τιμών. Πιο αναλυτικά, το 36% των επισκεπτών στην Ελλάδα έμειναν ικανοποιημένο από τις τιμές των τουριστικών υπηρεσιών έναντι του 12% και 35% για την Ισπανία και την Πορτογαλία, αντίστοιχα. Επίσης με βάση στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η χώρα μας συγκαταλέγεται μεταξύ των φθηνότερων χωρών ενώ τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που προσφέρονται σε χαμηλές τιμές είναι: φρούτα, λαχανικά, θέρμανση, μεταφορές (σιδηροδρομικές) και τα πιο ακριβά προϊόντα είναι τα έλαια, οι λιπαρές ουσίες και οι τηλεπικοινωνίες.

Τέλος, όσον αφορά στις υποδομές, η χώρα μας υστερεί έναντι όλων των ανταγωνιστριών χωρών της Μεσογείου, εβρισκόμενη στη χειρότερη θέση όσον αφορά τους σιδηρόδρομους, τους δρόμους και στις αεροπορικές μεταφορές. Αντίθετα καταλαμβάνει την δεύτερη καλύτερη θέση, μετά τη Γαλλία, στο θέμα των λιμανιών (ΙΤΕΠ, 2002).

Είναι ευρέως γνωστό ότι, η Ευρώπη κατείχε πάντοτε τη μερίδα του λέοντος αναφορικά με την παγκόσμια τουριστική κίνηση δημιουργώντας μεταξύ των χωρών της ένα έντονα ανταγωνιστικό περιβάλλον στο οποίο η Ελλάδα κατέχει προνομιούχο θέση επωφελούμενη από τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα, τα κυριότερα από τα οποία, είναι:

- ❖ Η υψηλή και θετική αναγνωρισιμότητα της χώρας. Η Ελλάδα ως χώρα είναι γνωστή και αποδεκτή στο μεγαλύτερο κομμάτι του κόσμου.
- ❖ Οι μοναδικές ιστορικές και πολιτισμικές καταβολές της.
- ❖ Οι φυσικές ομορφιές και το ήπιο, μεσογειακό της κλίμα. Το κλίμα της χώρας σε συνδυασμό με το μεγάλο αριθμό νησιών και οι απέραντες και καθαρές παραλίες δίνουν στον επισκέπτη τη δυνατότητα να απολαύσει άνετες και ευχάριστες διακοπές.
- ❖ Η παρουσία της Ελλάδος στην Ευρωπαϊκή οικογένεια που αποτελεί ούτως ή άλλως τον κυριότερο προορισμού του παγκόσμιου τουρισμού
- ❖ Η γειτνίασή της με άλλες χώρες ιδιαίτερου τουριστικού ενδιαφέροντος

- ❖ Η Ελληνική φιλοξενία. Ο απλός και προσιτός τρόπος ζωής του Έλληνα ιδιαίτερος στην επαρχία συνδυασμένος με τις οικογενειακές ξενοδοχειακές μονάδες προσφέρουν αμεσότητα στους επισκέπτες.
- ❖ Ευρύτατη παραγωγή προϊόντων πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα.
- ❖ Η καλή προφορική προώθηση (mouth to mouth) της χώρας η οποία οφείλεται στη θετική εικόνα που σχηματίζει η πλειοψηφία των επισκεπτών.
(Αλιευτικά Νέα, 2004)

Όπως αναφέρθηκε και προηγούμενα, ο τουρισμός αποτελεί για την Ελλάδα έναν από τους βασικούς πυλώνες συνεισφοράς στα έσοδα και στηρίζει ουσιαστικά την οικονομία της χώρας. Οι εντυπωσιακοί ρυθμοί ανάπτυξης του τουρισμού κατά τις δεκαετίες 1950 έως 1970 ακολουθήθηκαν από μια σταθερά ανοδική πορεία το 1980, ενώ κατά την δεκαετία 1990 – 2000 παρουσιάστηκε μία σημαντική μείωση του αριθμού αύξησης των εισπράξεων. Κατά το 2001 υπάρχει μια θετική μεταβολή ενώ κατά το 2002 – 2003 έχουμε πάλι μείωση των εισπράξεων που όμως αυξάνεται το 2004 λόγω των ολυμπιακών αγώνων. Η εν λόγω αύξηση καταφέρνει να διατηρήθει με χαμηλότερο ποσοστό μέχρι και το 2006 ενώ το 2007 παρουσιάζεται και πάλι μείωση του ποσοστού των εισπράξεων που συνεχίζεται με αποκορύφωμα την μεγαλύτερη αρνητική μεταβολή του 2009.

Στα δύσκολα αυτά χρόνια της οικονομικής ύφεσης που διανύει η χώρα μας, σίγουρα υπάρχουν νέες ευκαιρίες για τον ελληνικό τουρισμό, οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν, με τα κατάλληλα βήματα όπως:

- ❖ Η προσέλκυση ξένων επενδύσεων
- ❖ Ο διαρκής εκσυγχρονισμός όλων των τουριστικών επιχειρήσεων
- ❖ Η ανάπτυξη μιας σειράς υποστηρικτικών τουριστικών υποδομών που θα ευνοήσουν την εξέλιξη ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού και θα συμβάλλουν στην άμβλυνση της εποχικότητας που χαρακτηρίζει τον τουρισμό της Ελλάδας.

(Αλιευτικά Νέα, 2004)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Ο μαζικός τουρισμός και επιπτώσεις

2.1 Ο μαζικός τουρισμός

Η μεταπολεμική οικονομική ανόρθωση της Ευρώπης αλλά και της Ελλάδας, με τη σταδιακή αύξηση του οικογενειακού εισοδήματος, την άνοδο του επιπέδου ζωής, την καθιέρωση του θεσμού των διακοπών αλλά και την ανάπτυξη των συγκοινωνιών και της επικοινωνίας, οδήγησε σταδιακά στην κάθοδο των πληθυσμών της βόρειας και Κεντρικής Ευρώπης προς τις ακτές της Μεσογείου με την ανάπτυξη πλέον του θεσμού των οργανωμένων διακοπών, δηλαδή του μαζικού τουρισμού.

Ο οργανωμένος μαζικός τουρισμός κατά την μεταπολεμική περίοδο, αποτελούσε το κυρίαρχο μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης, το οποίο για πολλά χρόνια δεν επέτρεπε την συγκροτημένη ανάπτυξη και άλλων τουριστικών προτύπων. Το πρότυπο του μαζικού τουρισμού συνδέεται άμεσα με την ανάπτυξη των περισσότερων δημοφιλών τουριστικών προορισμών, έως και σήμερα (Τσάρτας, 2000). Η έννοια του μαζικού τουρισμού σχετίζεται κυρίως με τουριστικές δραστηριότητες που συνδέονται με προσφορά ανέσεων δυτικού τύπου καθώς και εύπεπτες δραστηριότητες που χαρακτηρίζονται ως, ηλιοτροπικός τουρισμός αλλά και τουρισμός σε χειμερινά θέρετρα.

Η ανταπόκριση σε αυτό το μοντέλο τουρισμού εξαρτάται κυρίως από τις ανεπτυγμένες χώρες που είναι και οι βασικοί αποστολείς τουριστών και σχετίζεται σχεδόν αποκλειστικά με τα οργανωμένα τουριστικά πακέτα. Τα τουριστικά πακέτα δημιουργούνται αλλά και προωθούνται από διεθνή τουριστικά γραφεία (tour-operators), που είναι εκείνοι που ουσιαστικά κατευθύνουν τη ζήτηση για τουριστικούς προορισμούς. Όπως είναι γνωστό, το μεγαλύτερο ποσοστό των τουριστικών γραφείων προέρχεται από την Ευρώπη και κυρίως από την Μεγάλη Βρετανία, την Γαλλία και την Γερμανία, αποτελώντας με αυτό τον τρόπο το δυναμικότερο κλάδο επιχειρηματικής δραστηριότητας στον τουριστικό τομέα (Ανδριώτης, 2005).

Όλοι οι προορισμοί που επενδύουν στον μαζικό τουρισμό υφίστανται διαχρονικά μια σειρά από αρνητικές επιπτώσεις που οφείλονται κυρίως στη συγκέντρωση υποδομής και τουριστών στο χρόνο και το χώρο. Ο μαζικός τουρισμός σαν είδος, εμφανίζεται

ώς το πιο επιθετικό, απέναντι στους εγχώριους πλουτοπαραγωγικούς πόρους αφού επιφέρει αλλοίωση στο φυσικό και το δομημένο περιβάλλον προσβάλλοντας τα χρηστά ήθη των εγχώριων κοινωνιών (Ανδριώτης, 2005).

Επιπλέον, ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά αλλά και προβλήματα που προκύπτουν από το πρότυπο του μαζικού τουρισμού είναι η εποχικότητα της ζήτησης είτε αυτή αφορά την καλοκαιρινή είτε την χειμερινή περίοδο. Οι περιοχές ως επί το πλείστον, που υιοθετούν αυτό το πρότυπο τουρισμού, είναι μέρη με πλούσιους περιβαλλοντικούς και πολιτισμικούς πόρους, που σταδιακά μετατρέπονται σε προορισμούς με συγκεκριμένη διαφημιστική εικόνα σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001)

2.2 Η έννοια της Δειφορίας

Η Ελλάδα αναγνωρίστηκε ως γνωστός τουριστικός προορισμός παγκοσμίως κατά κύριο λόγο για τις ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες της, τις φυσικές ομορφιές της και την πολιτιστική της κληρονομιά. Οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι μια χώρας αποτελούν μέσα ικανοποίησης αναγκών ή επιθυμιών των εκάστοτε επισκεπτών. Επομένως τα τουριστικά αυτά αγαθά θα πρέπει να αποτελούν σημείο αναφοράς και σημαία κάθε χώρας αλλά και της Ελλάδας που θα ενισχύσουν την τουριστική και πολιτική ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας.

Είναι γεγονός ότι η πορεία του μαζικού τουρισμού, μέσω της άναρχης ανάπτυξής του, αποτέλεσε την απαρχή για την αργή αλλά σταθερή άσκηση αρνητικών πιέσεων στο φυσικό περιβάλλον και τον πολιτισμό των τοπικών κοινωνιών, που είχε σαν αποτέλεσμα την ύπαρξη κινδύνου αυτοκαταστροφής των τουριστικών περιοχών. Επιπλέον, η ανάγκη για δημιουργία μιας τουριστικής υποδομής αντάξιας να καλύψει τον δυσανάλογα μεγάλο αριθμό τουριστών για την τοπική υποδομή, οδήγησε σταδιακά στην περαιτέρω υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Παράλληλα η ταχεία και απροσχεδίαστη ανοικοδόμηση, επέφερε την διάβρωση του τοπίου. Το αποτέλεσμα όλων αυτών των ενεργειών ήταν η περιβαλλοντική αλλά και αισθητική ρύπανση του φυσικού και τεχνητού περιβάλλοντος μετατρέποντάς τις σε περιβαλλοντικά υποβαθμισμένες (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001).

Είναι λοιπόν κοινώς αποδεκτό ότι, ο τουρισμός υποβάλλει το περιβάλλον, τη φύση και τον τοπικό χαρακτήρα κάθε περιοχής υπό αυξημένη πίεση. Η εξέλιξη λοιπόν μιας περιοχής σε προορισμό παγκόσμιας εμβέλειας προϋποθέτει σχεδιασμό, πειθαρχία και συντονισμό. Τα μέτρα που θα μπορούσαν να ληφθούν για τον σκοπό αυτό είναι τα παρακάτω:

- ✓ Προτεραιότητα σε σχέδια δράσης που αφορούν την σχέση τουρισμού και περιβάλλοντος τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.
- ✓ Συνέργεια των εκάστοτε κυβερνήσεων με τους επιχειρηματίες της τουριστικής βιομηχανίας, τους τουρίστες, και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, με σκοπό να βοηθούν και να καθοδηγούν το έργο της περιβαλλοντικής προστασίας μέσω της εκπαίδευσης, της πληροφόρησης και του κατάλληλου σχεδιασμού.
- ✓ Κατά την εκτέλεση οποιασδήποτε τουριστικής δραστηριότητας είναι απαραίτητο να συνυπολογίζετε η κατανομή της τουριστικής κίνησης στον τόπο και στο χρόνο, προκειμένου να αποφεύγονται φαινόμενα συνωστισμού και αλλοίωσης του τοπίου κάθε περιοχής.

Ο τρόπος που μέχρι σήμερα αναπτύσσεται ο τουρισμός έχει δημιουργήσει πολλά προβλήματα στο περιβάλλον όπως (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001):

- ➔ Η αλλοίωση του παραδοσιακού στυλ
- ➔ Η αλλοίωση της τοπικής αρχιτεκτονικής
- ➔ Η διατάραξη της περιβαλλοντικής και πολιτιστικής αρμονίας του χώρου
- ➔ Η καταπάτηση και οικοδόμηση περιοχών φυσικού κάλλους

Επιπλέον, ένας από τους βασικούς σκοπούς του τουρισμού είναι η απόλαυση της φύσης και η αλληλογνωριμίας των λαών. Επομένως, η ποιότητα των τουριστικών υπηρεσιών που παρέχονται σε κάθε τόπο θα πρέπει να συμβάλλει, πάνω από όλα στην φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος.

Αδιαμφισβήτητα, ο τουρισμός κατέχει σημαντικό ρόλο στηρίζοντας την οικονομία μιας περιοχής. Πάραυτα, η εξέλιξη του, επιβάλλει λογική διαχείριση των τουριστικών πόρων, σεβόμενος και προλαμβάνοντας την υποβάθμιση τους. Κατ' αυτό τον τρόπο διαγράφεται μια ιδιαίτερη σχέση μεταξύ τουριστικής δραστηριότητας

και διαθέσιμων τουριστικών πόρων, που είναι ο σημαντικότερος παράγοντας για την τουριστική ανάπτυξη. Όλοι οι παραπάνω λόγοι διαμόρφωσαν την ανάγκη ύπαρξης ενός νέου μοντέλου τουρισμού, φιλικό προς το περιβάλλον.

Έτσι διαμορφώθηκε η ανάγκη για έναν τύπο φιλοπεριβαλλοντικού τουρισμού, ευρέως πλέον γνωστού με το όνομα αειφόρος τουριστική ανάπτυξη (ΑΤΑ). Βασικός σκοπό της ΑΤΑ είναι η αναστροφή της επιβαρυντικής περιβαλλοντικής τροχιάς του τουρισμού και η ελαχιστοποίηση των υποπροϊόντων της τουριστικής ανάπτυξης, όπως είναι η αστικοποίηση, η μόλυνση και η διάβρωση (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001).

Μιλώντας για τον αειφόρο τουρισμό, θα πρέπει να γίνεται ξεκάθαρο ότι δεν πρόκειται για μια νέα μορφή τουρισμού αλλά για ένα δυνητικό χαρακτηριστικό γνώρισμα κάθε είδους τουρισμού. Ο αειφόρος τουρισμός διασφαλίζει την ποιότητα σε κάθε μορφή τουρισμού και τουριστικής δραστηριότητας.

Θα πρέπει να γίνει σαφές ότι η τουριστική ανάπτυξη λοιπόν θα πρέπει να συνδέεται με συγκεκριμένα μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος, έτσι ώστε να καταφέρνει να είναι αειφόρος, διασφαλίζοντας με αυτό τον τρόπο το δικαίωμα των μελλοντικών γενεών σε μια υγιή και ποιοτικά αναβαθμισμένη ζωή. Η ΑΤΑ στηρίζεται στην δημιουργία ενός συστήματος μέσω κάθε είδους ανάγκης που προκύπτει στον άνθρωπο και ωθεί στην ανάπτυξη του τουρισμού ώστε να είναι σε θέση να πραγματοποιηθεί με ταυτόχρονη διατήρηση της πολιτικής ακεραιότητας και της οικολογικής ισορροπίας της περιοχής ανάπτυξης, καθώς είναι γενική ομολογία ότι αρκετές περιοχές που γνώρισαν πιεστική τουριστική ανάπτυξη τις περασμένες δεκαετίες αντιμετωπίζουν σήμερα κρίση και ύφεση (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001).

Τέτοιου είδους περιοχές όπου θεωρήθηκε ότι το κέρδος προέρχεται από την υπερεκμετάλλευση θα πρέπει να αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα προς αποφυγή διότι ο τρόπος αυτός αδιαμφισβήτητα οδηγεί στην πρόωρη εξάντληση των πηγών κέρδους. Είναι αναγκαία η χάραξη πολιτικής από την οποία θα προκύπτει η συνείδηση ότι ο τουρισμός θα πρέπει να είναι ευαισθητοποιημένος στους στόχους της ευρύτερης κοινωνίας που θα σέβεται και θα περιθάλπει την τοπική κληρονομιά και κουλτούρα.

Επιπλέον η ΑΤΑ σέβεται όλα τα στοιχεία που περιλαμβάνει ο κάθε τουριστικός προορισμός και κυρίως το περιβάλλον και τον πολιτισμό, δίνοντας τους την θέση

που τους αξίζει στην ορθή επένδυση στον τουρισμό. Επομένως κάθε τουριστική επιχείρηση θα πρέπει να λειτουργεί υπό αυτό το πρίσμα, παρέχοντας έμπρακτες αποδείξεις της φιλοπεριβαλλοντικής πολιτικής και δραστηριότητας της.

Στις μέρες μας, η ύπαρξη οικολογικής συνείδησης από την τοπική αυτοδιοίκηση κάθε περιοχής αλλά και των τουριστικών επιχειρήσεων σίγουρα μπορεί να αποτελεί έναν ακόμη τουριστικό πόρο ή έναν ακόμα παράγοντα της τουριστικής προσφοράς ή ακόμα απάντηση στην τουριστική ζήτηση, καθώς οι επισκέπτες αποδεδειγμένα αξιολογούν θετικά τέτοιου είδους ευαισθησίες. Σαν αποτέλεσμα, η ιδέα του αειφόρου τουρισμού γίνεται όλο και πιο πολύ προσφιλή και αποδεκτή από τους υπεύθυνους τουριστικούς φορείς και παγκόσμιους οργανισμούς (Ανδριώτης, 2008).

Οι βασικές αρχές που διέπουν την βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού που οριστικοποιήθηκαν στο παγκόσμιο συνέδριο στο Λανθαρότε της Ισπανίας, είναι οι παρακάτω:

- Βιωσιμότητα στην τουριστική ανάπτυξη σημαίνει ότι θα πρέπει να είναι φιλική προς το περιβάλλον στο παρόν και στο μέλλον καθώς και οικονομικά βιώσιμη και κοινωνικά δίκαιη για τις τοπικές κοινωνίες.
- Ο τουρισμός θα πρέπει να εναρμονίζεται με το φυσικό, πολιτισμικό και ανθρώπινο περιβάλλον.
- Ο τουρισμός θα πρέπει να μεριμνά για τις επιπτώσεις του στην πολιτισμική κληρονομιά και την παράδοση της τοπικής κοινωνίας.
- Η ενεργός συμμετοχή του τουρισμού στη βιώσιμη ανάπτυξη προϋποθέτει κοινές δράσεις και συμμετοχή σε αυτές όλων των φορέων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και αποτελεσματικούς μηχανισμούς συντονισμού σε όλα τα επίπεδα.
- Η προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος προϋποθέτει τη συνεργασία σε πολιτισμικές, τεχνολογικές, επαγγελματικές και οργανωτικές καινοτομίες, ιδίως στην ανάπτυξη εργαλείων ολοκληρωμένου σχεδιασμού και διαχείρισης της τουριστικής ανάπτυξης (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001).

- Πρωτεύοντες στόχοι στην τουριστική ανάπτυξη θα πρέπει να είναι η διατήρηση του τουριστικού προορισμού και η ικανότητα εξυπηρέτησης των τουριστών στο πλαίσιο μιας στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη.
- Ο τουρισμός θα πρέπει να βασίζεται στη διεύρυνση των ευκαιριών για τις τοπικές κοινωνίες συμβάλλοντας στο μέγιστο στην τοπική οικονομία.
- Ο τουρισμός θα πρέπει να συμβάλει αποτελεσματικά στη βελτίωση της ποιότητας ζωής όλων και στον κοινωνικό και πολιτισμικό εμπλουτισμό του κάθε τόπου προορισμού.
- Η κεντρική διοίκηση και συναφείς φορείς με τη συμμετοχή της τοπικής αυτοδιοίκησης και των μη κυβερνητικών οργανώσεων θα πρέπει να αναλάβουν δράσεις που να συμβάλουν στον ολοκληρωμένο σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης.
- Θα πρέπει να δίνεται προτεραιότητα σε δράσεις που συμβάλλουν στην προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος και στους μηχανισμούς ενσωμάτωσης του περιβαλλοντικού κόστους στις επενδύσεις και παρεμβάσεις για τον τουρισμό.
- Οι περιβαλλοντικά και πολιτισμικά ευαίσθητες περιοχές θα πρέπει να τύχουν ιδιαίτερης προσοχής.
- Θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα σε εκείνες τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού που συμβάλλουν σε μια προοπτική βιώσιμης ανάπτυξης με σεβασμό στο φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον.
- Θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στη διάδοση και ανταλλαγή εμπειριών και γνώσης για δράσεις και τεχνολογίες που ενσωματώνουν τον τουρισμό στη στρατηγική βιώσιμης ανάπτυξης.
- Η πολιτική βιώσιμης ανάπτυξης στον τουρισμό προϋποθέτει την υποστήριξη και προώθηση περιβαλλοντικά φιλικών συστημάτων διαχείρισης του τουρισμού.
- Θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στο ρόλο και τις επιπτώσεις στο περιβάλλον από τις μεταφορές, στην αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών ενέργειας και στη διαχείριση των αποβλήτων.
- Τέλος, Η υιοθέτηση και εφαρμογή περιβαλλοντικά φιλικής δεοντολογίας είναι σημαντική για όλους τους δρώντες στον τουρισμό .

(Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001)

2.3 Διαφορετικές προσεγγίσεις του αειφορικού τουρισμού

Ένα κοινό γνώρισμα των περισσότερων προσεγγίσεων για τον αειφορικό τουρισμό είναι η χρήση συγκεκριμένων λέξεων που τον χαρακτηρίζουν όπως είναι οι λέξεις: τουρισμός, αειφορία, οικονομία, κοινωνία, περιβάλλον, ισορροπία. Παράλληλα, οι βασικοί παράμετροι του αειφορικού τουρισμού είναι:

- Η βιώσιμη χρήση των πόρων.
- Η μείωση της υπερκατανάλωσης και των αποβλήτων.
- Η διατήρηση της βιοποικιλότητας.
- Ο ολοκληρωμένος τουριστικός σχεδιασμός.
- Η στήριξη και η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας.
- Η εκπαίδευση του προσωπικού.
- Η προβολή, η συνεχής έρευνα και ο έλεγχος των δράσεων.

Σύμφωνα λοιπόν με τον Τσάρτα, η αειφορική ανάπτυξη είναι μια διαδικασία η οποία προσβλέπει στην προστασία του περιβάλλοντος, στην παράλληλη ανάπτυξη όλων των κλάδων της οικονομίας, στη συνεχή ανατροφοδότηση του παραγωγικού ιστού με καινοτομικές αναπτυξιακές πρωτοβουλίες, στη διατήρηση μιας δυναμικής ισορροπίας στα διαφορετικά στοιχεία και θεσμούς, που συνθέτουν την τοπική κοινωνική δομή. Επίσης δίνει ιδιαίτερη σημασία στην σπουδαιότητα της ενεργούς συμμετοχής των κατοίκων στις διαδικασίες της βιώσιμης ανάπτυξης. Τέλος, αναλύει τις κοινωνικές επιδράσεις του μαζικού τουρισμού στην τοπική κοινωνία και υποστηρίζει την αναγκαιότητα ανάπτυξης νέων μοντέλων αειφορικού τουρισμού, που θα στοχεύουν στην ανάδειξη των σύγχρονων κοινωνικών απαιτήσεων για καθαρό περιβάλλον, σεβασμό στις τοπικές ιδιομορφίες και στην αποκέντρωση και συμμετοχή των κατοίκων στις αναπτυξιακές διαδικασίες (Τσάρτας, 1996).

Ο Σφακιανάκης, θεωρεί την αειφόρο τουριστική ανάπτυξη ως μια διαδικασία προώθησης του τουρισμού, με την παράλληλη διαφύλαξη του φυσικού κεφαλαίου του τουριστικού προορισμού, έτσι ώστε και στο μέλλον να μπορούν και επόμενοι τουρίστες να προσέλθουν, προκειμένου να απολαύσουν το περιβάλλον και τους πόρους του τουριστικό τόπου. Τέλος, υποστηρίζει την ανάπτυξη νέων μορφών

τουρισμού φιλικών προς το περιβάλλον και θεωρεί επιβεβλημένη την διαδικασία σχεδιασμού και διαχείρισης των τουριστικών προορισμών (Σφακιανάκης, 2000).

Σύμφωνα με τον Σπιλάνη η αειφόρος ανάπτυξη είναι ένας συνδυασμός οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών παραμέτρων που επιτρέπουν σε μια περιοχή να είναι βιώσιμη σε βάθος χρόνου. Απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης είναι η αλλαγή της στρατηγικής της τουριστικής ανάπτυξης με την ενσωμάτωσή της στην τοπική οικονομία διατηρώντας όμως τους πολιτιστικούς και περιβαλλοντικούς πόρους της περιοχής και εμπλέκοντας τους ντόπιους κατοίκους στα σχέδια ανάπτυξης και διαχείρισης (Σπιλάνης, 2000).

Τέλος, με βάση τον Ανδριώτη αναγκαία κρίνεται η προώθηση ηπιότερων μορφών τουριστικής ανάπτυξης που δεν θα αποβλέπουν αποκλειστικά στο οικονομικό αποτέλεσμα, αλλά θα δείχνουν παράλληλα ιδιαίτερη σημασία και σεβασμό στο περιβάλλον, στον πολιτισμό και στις ιδιαιτερότητες της τοπικής κοινωνίας (Ανδριώτης, 2003).

2.4 Οι βασικές αρχές της Αειφορίας

Οι βασικές αρχές της αειφορίας στον τουρισμό παρουσιάζονται παρακάτω:

- ✘ Ο αειφόρος τουρισμός αφορά γενικότερα την τουριστική ζήτηση και δεν περιορίζεται σε ορισμένες μόνο μορφές τουρισμού.
- ✘ Ο αειφόρος τουρισμός αποδέχεται όλες εκείνες τις αλλαγές που ενδεχομένως μπορεί να προκληθούν από τις τουριστικές δραστηριότητες, θέτοντας ως μόνη προϋπόθεση, να μη βλάπτουν την σχέση ανθρώπων και περιβάλλοντος.
- ✘ Ο αειφόρος τουρισμός απορρίπτει τη μεγιστοποίηση της τουριστικής δραστηριότητας ανεξάρτητα με το κόστος που μπορεί να προκληθεί στο περιβάλλον.
- ✘ Ο αειφόρος τουρισμός στηρίζει την μετριοπάθεια, την ισορροπία και τη διαχρονική βιωσιμότητα κάθε τουριστικής δραστηριότητας.
- ✘ Ο αειφόρος τουρισμός στηρίζει ότι η τουριστική ανάπτυξη κάθε περιοχής θα πρέπει να εναρμονίζεται με τα φυσικά στοιχεία, τη θέση, την ιδιαιτερότητα και τον πολιτισμό της.

- ✧ Ο αειφόρος τουρισμός στηρίζει ότι η τουριστική ανάπτυξη κάθε περιοχής δεν θα πρέπει να έχει συσσωρευτικές με το χρόνο δυσμενείς συνέπειες.
- ✧ Ο αειφόρος τουρισμός στην εφαρμογή του, δεν απαιτεί μεγάλο επενδυτικό κεφάλαιο ή εκτεταμένη έρευνα, ενώ παράλληλα δεν ζημιώνει, αλλά συμπληρώνει τις υπάρχουσες πρακτικές τουριστικής ανάπτυξης.
- ✧ Ο αειφόρος τουρισμός δε επενδύει σε βραχυχρόνια οφέλη υπέρ των λίγων αλλά υποστηρίζει ότι οι σημερινές ανάγκες πρέπει να αντιμετωπίζονται διατηρώντας την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να αντιμετωπίσουν τις ανάγκες τους.

(Ανδριώτης, 2008)

Βασική αρχή της αειφορίας στον τουρισμό αποτελεί η αρχή της χωρητικότητας, σύμφωνα με την οποία: « *Το τουριστικό φορτίο σε μια περιοχή είναι αειφόρο, όταν ο τύπος, το μέγεθός του και η μορφή του βρίσκονται σε ισορροπία με τη χωρητικότητα της περιοχής τοπικά και χρονικά*». Η χωρητικότητα της εκάστοτε τουριστικής περιοχής προσδιορίζεται ποσοτικά με βάση τις αποφάσεις των αρμοδίων τουριστικών φορέων. Επιπλέον, καθορίζεται με διάφορους τρόπους ανάλογα με την περιοχή ενώ οι τύποι υπολογισμού της χωρητικότητας αφορούν μεγέθη που αντιστοιχούν στις επιμέρους τουριστικές δραστηριότητες της περιοχής. Επιπρόσθετα, εξετάζεται μέτρο του κατά πόσο οι τουριστικές δραστηριότητες λειτουργούν σε συνάρτηση με τον αριθμό των υφιστάμενων έργων υποδομής, καθώς και το κατά πόσο το φυσικό τοπίο και οι φυσικές πηγές μπορούν να υποστηρίξουν τον ανάλογο όγκο τουρισμού, χωρίς την πρόκληση προβλημάτων μόλυνσης και αλλοίωσης του τοπίου της περιοχής (Ανδριώτης, 2008).

Η ΑΤΑ σαν φιλοσοφία δεν επικεντρώνεται μόνο στις αμιγώς τουριστικές περιοχές. Αντιθέτως αφορά κάθε ενέργεια η οποία συμβάλλει στην ανάδειξη της σημασίας της διατήρησης ενός τοπίου. Αυτό γιατί η προβολή μιας χώρας δεν περιορίζεται μόνο στις τουριστικές περιοχές αλλά και στη γενική εικόνα της χώρας που είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την τη φύση και τον πολιτισμό της.

Αυτός είναι και ένας από τους κύριους λόγους για τους οποίους, τα τελευταία χρόνια επιχειρείται από τουριστικούς φορείς, οργανώσεις, κυβερνήσεις κι εκπαιδευτικά

προγράμματα η μεταστροφή του τουρισμού από τη μαζική και απρόσωπη μορφή του, σε πιο ήπιες μορφές.

Η επένδυση σε πιο ήπιες μορφές τουρισμού δεν αποτελεί θεωρητική ιδέα ούτε μια απλή προσπάθεια εμπλουτισμού του τουριστικού προϊόντος αλλά την πιο σοβαρή απάντηση στην κρίση του υπαρκτού μοντέλου τουρισμού. Είναι γεγονός ότι, τα στοιχεία που πιστοποιούν αυτή την κρίση του παρόντος μοντέλου τουρισμού γίνονται αντιληπτά και σεβαστά από την ευρύτερη κοινωνία, έστω και με ατελείς ή αποσπασματικές μορφές (Ανδριώτης, 2008).

Σε αντίθεση με το περιηγητικό μοντέλο άλλων εποχών, ο σημερινός μαζικός τουρισμός αποστασιοποιείται από τις τοπικές κοινωνίες, εγκλωβιζόμενος σε θύλακες δήθεν ολοκληρωμένης ανάπτυξης. Επιπλέον, απομακρύνεται από γνωστικές διαδικασίες περιορίζοντας την δραστηριότητα του σε επιπόλαιες προσλήψεις θεάματος και πληροφοριών.

Καθώς η τουριστική βιομηχανία προσπαθεί να μεγιστοποιήσει τις προσλήψεις θεάματος, επί της ουσίας οδηγείται στην υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας του τουρίστα και στην αποδυνάμωση και εξάλειψη των συγκινησιακών και βιωματικών του δεσμών με τον τόπο επίσκεψης. Η συνεχής προώθηση των τετριμμένων τουριστικών προορισμών, με βάση το μοντέλο του μαζικού τουρισμού, οδηγεί στην πλήρη αλλοίωση του τουριστικού προϊόντος και στην αναίρεση των ελπίδων για μια διεθνή περιφερειακή ανάπτυξη μέσω της ταξιδιωτικής πρακτικής. Αντίθετα, οι ήπιες μορφές τουρισμού:

- ✓ Εισάγουν τη μορφωτική εμπειρία στη θέση της επιδερμικής επαφής με τον επισκεπτόμενο τόπο.
- ✓ Λαμβάνουν υπόψη τη φέρουσα ικανότητα του επισκέπτη εξατομικεύοντας τις ταξιδιωτικές προτάσεις.
- ✓ Αρνούνται τη δημιουργία μηχανισμών περιφρούρησης του τουρίστα μέσω της διαμόρφωσης γυάλινων πύργων.
- ✓ Δεν μετατρέπουν το χρόνο αναψυχής σε χρόνο σεμιναρίων, αλλά καταδικάζουν την παρούσα κατάσταση στην οποία καταδικάζεται ο συμβατικός τουρίστας.
- ✓ Δεν υποτάσσονται σε στενά πελατειακής λογικής (Ανδριώτης, 2008).

- ✓ Προτάσσουν την ιδιαιτερότητα του τόπου και και διαφοροποιούν το τουριστικό προϊόν κάνοντάς το μοναδικό και ελκυστικό.
- ✓ Εξοικειώνουν τον επισκέπτη με τις τοπικές αρετές, τα τοπία, τις τροφές, τα τραγούδια, το χορό, τη ζωγραφική, την οδοιπορία, τη δημιουργία μέσα στην κατάσταση των διακοπών.

Προκειμένου να επιτύχει το μοντέλο της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη την ωρίμανση και την αλλαγή στην συμπεριφορά του σημερινού τουρίστα, όπως εξελίχθηκε μέσα από την ταξιδιωτική πρακτική της μεταπολεμικής περιόδου. Επιπλέον αναγκαία κρίνεται η ανάπτυξη του τουρισμού πάνω σε μια ολοκληρωμένη ανάλυση ωφελειών και επιβαρύνσεων που δεν θα περιορίζεται από στενά εισπρακτικούς και βραχυχρόνιους υπολογισμούς. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί με την διάχυση των τουριστικών υποδομών στον ευρύτερο χώρο αντί της δημιουργίας υπερπολυτελών εγκαταστάσεων σε συγκεκριμένους μόνο χώρους όπως επίσης και με την χώρο-χρονική αποκέντρωση του τουρισμού.

(Ανδριώτης, 2008)

2.5 Παράμετροι τουριστικής ζήτησης και προσφοράς

Απαραίτητο είναι να παρουσιαστούν όλοι εκείνοι οι παράγοντες που επηρεάζουν άμεσα τη ζήτηση και προσφορά του τουρισμού, προκειμένου να κατανοήσουμε τον τρόπο με τον οποίο επηρεάζεται ο τουρισμός μιας περιοχής. Για τον λόγο αυτό γίνεται παρακάτω μια εμπειριστατωμένη ανάλυση.

Οι παράμετροι που επηρεάζουν και καθορίζουν την τουριστική ζήτηση είναι οι παρακάτω:

- ❖ Οι παγιωμένες τάσεις της ζήτησης διεθνώς των οποίων η ζήτηση για μαζικό τουρισμό αποτελεί βασικό παράγοντα.
- ❖ Τα κίνητρα των επισκεπτών, που είναι αυτά που στο τέλος, διαμορφώνουν τα διαφορετικά πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης.
- ❖ Η διαφήμιση, που ως μέσο προβολής μιας περιοχής ή χώρας παίζει καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση της ζήτησης του τουρισμού.
- ❖ Θετικά επηρεάζεται η ζήτηση τουρισμού επίσης από την εφαρμογή ενός δυναμικού προγράμματος μάρκετινγκ στην τουριστική ανάπτυξη.

- ❖ Σημαντικός παράγοντας της ανάπτυξης του τουρισμού σε μια περιοχή ή χώρα έχει η πολιτική που ακολουθείται από τους tour – operators.
- ❖ Η γεωγραφική θέση της περιοχής υποδοχής τουριστών.
- ❖ Η οικονομική ή πολιτική συγκυρία στις χώρες υποδοχής τουριστών μπορεί να επηρεάσει την ζήτηση σε περιόδους κρίσης.

Επιπλέον, οι παράμετροι που επηρεάζουν και καθορίζουν την τουριστική προσφορά παρουσιάζονται παρακάτω:

- ❖ Οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι της τουριστικής περιοχής, όπως για παράδειγμα το περιβάλλον, το κλίμα, η χλωρίδα και πανίδα, οι πολιτιστικές εκδηλώσεις, τα ήθη και έθιμα και οι παραδόσεις.
- ❖ Οι ανθρωπογενείς πόροι που σχετίζονται με το δομημένο περιβάλλον, όπως οι παραδοσιακοί οικισμοί, τα ιστορικά κέντρα πόλεων, τα ιστορικά μνημεία.
- ❖ Οι υποδομές και υπηρεσίες, όπως: ξενοδοχεία, πρακτορεία, μεταφορικά μέσα, επιχειρήσεις εστίασης και αναψυχής, εγκαταστάσεις υγείας .

(Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001)

2.6 Στάδια τουριστικής ανάπτυξης

Οι περισσότεροι μελετητές των τάσεων της τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής ή μιας χώρας θεωρούν ότι κάθε προορισμός έχει συγκεκριμένο χρόνο ζωής και υπάρχουν 3 στάδια ανάπτυξης τα οποία και παρουσιάζονται παρακάτω:

1^ο στάδιο ανάπτυξης :

Το πρώτο στάδιο ανάπτυξης περιλαμβάνει ουσιαστικά την περίοδο εκείνη κατά την οποία η περιοχή είναι ακόμα άγνωστη ως τουριστικός προορισμός και ο αριθμός των τουριστών που την επισκέπτεται είναι σχετικά μικρός. Επιπλέον ένας πολύ μικρός αριθμός επιχειρήσεων επιθυμεί να ασχοληθεί με τον τουριστικό τομέα, παρόλο που ο αριθμός τους συνεχώς αυξάνεται. Οι υπάρχουσες υποδομές και προσφερόμενες υπηρεσίες είναι υποτυπώδες. Επίσης, οι ντόπιοι αντιμετωπίζουν τους τουρίστες με φιλόξενη διάθεση, επιδιώκοντας με αυτό τον τρόπο να έρθουν σε επαφή με διαφορετικές αντιλήψεις. Κρισιμότεροι παράγοντες αυτής της αλλαγής είναι κατά κύριο λόγο οι ντόπιοι επιχειρηματίες και οι νέοι της περιοχής, καθώς αυτοί περισσότερο από όλες τις κοινωνικές ομάδες θέλουν να προσελκύσουν τουρίστες στην περιοχή τους και να αναπτυχθούν τουριστικά (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Τα κυριότερα γνωρίσματα του 1^{ου} σταδίου τουριστικής ανάπτυξης ενός τουριστικού προορισμού είναι:

- Υποτυπώδης υποδομή σε ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, και πανδοχεία καθώς επίσης και σε επιχειρήσεις εστίασης όπως ταβέρνες.
- Μικρός αριθμός επισκεπτών που φτάνουν στον εκάστοτε προορισμό αυτόνομα και επιλέγουν η διαμονή τους να είναι σε περιοχές ήσυχες, με καθαρό περιβάλλον.
- Ανύπαρκτη διαφημιστική εικόνα στις τουριστικές αγορές του οργανώμενου μαζικού τουρισμού.
- Μικρής εμβέλειας τουριστικές επενδύσεις από τους ντόπιους κατοίκους.

2^ο στάδιο ανάπτυξης :

Κατά το 2^ο στάδιο τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής, η περιοχή ξεκινά να είναι αναγνωρίσιμη ως τουριστικός προορισμός και ο πληθυσμός της περιοχής στρέφεται πλέον πιο θερμά στην ενασχόληση του με τον τουρισμό και ιδιαιτέρως οι νέοι και οι γυναίκες. Αυτό φυσικά οδηγεί στην αύξηση των επενδύσεων στον τουριστικό τομέα (καταλύματα, εστιατόρια, μέσα μεταφοράς). Οι επαφή των ντόπιων με τους τουρίστες τους ωθεί στην υιοθέτηση των καταναλωτικών και κοινωνικών προτύπων των αστικών κέντρων, ενώ σταδιακά οι σχέσεις μεταξύ τουριστών και ντόπιων γίνονται σχέσεις εμπορικής συναλλαγής. Στις αλλαγές αυτές συμβάλουν κυρίως: οι μεγάλες επιχειρήσεις που θέλουν να επενδύσουν στον τουριστικό κλάδο, τα διεθνή τουριστικά γραφεία (tour – operators), οι ντόπιοι, που θέλουν ο τουρισμός να αποτελέσει την κύρια τους ενασχόληση, όπως επίσης και το κράτος μέσω της εφαρμογής προγραμμάτων τουριστικής ανάπτυξης και προβολής του τουριστικού προϊόντος (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Τα κυριότερα γνωρίσματα του 2^{ου} σταδίου τουριστικής ανάπτυξης ενός τουριστικού προορισμού είναι:

- Δημιουργία σύνθετης τουριστικής υποδομής όπως εστιατόρια, μεγάλα ξενοδοχεία, μπαρ νυχτερινής διασκέδασης, πρακτορεία.

- Μεγάλης εμβέλειας κράτικες επενδύσεις και οι πρώτες σημαντικές ιδιώτικες τουριστικές επενδύσεις.
- Σημαντικές αλλαγές στη χωρική και λειτουργική οργάνωση της περιοχής, με σκοπό την καλύτερη δυνατή εξυπηρέτηση των τουριστών.
- οι πρώτες ομάδες οργανωμένου μαζικού τουρισμού που ταξιδεύουν χρησιμοποιώντας υπηρεσίες τουριστικών γραφείων και όχι αυτόνομα.
- Η περιοχή αποκτά διαφημιστική εικόνα στο ευρύ κοινό (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

3^ο στάδιο ανάπτυξης :- Πρότυπο μαζικού τουρισμού

Κατά το 3^ο στάδιο τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής η περιοχή πλέον υιοθετεί τον τύπο ανάπτυξης του οργανωμένου κυρίως από τα τουριστικά γραφεία, μαζικού τουρισμού. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα η περιοχή να υποστεί τις βασικές συνέπειες του μαζικού τουρισμού, που είναι: η αστικοποίηση των κοινωνικών χαρακτηριστικών της περιοχής, η ανέγερση εκτεταμένων εγκαταστάσεων και υποδομών για την εξυπηρέτηση των αυξανόμενων αναγκών των τουριστών, η αδυναμία της τοπικής κοινωνίας να επηρεάσει και να ελέγξει την τουριστική βιομηχανία που αναπτύχθηκε στην περιοχή. Επιπροσθέτως, οι ρυθμοί της ζωής, τα καταναλωτικά πρότυπα και οι αξίες τείνουν περισσότερο προς τις αστικές κοινωνίες και οι σχέσεις των τουριστών με τους ντόπιους γίνονται τελείως απρόσωπες και καθαρά εμπορικές. Κύριοι υπεύθυνοι των αλλαγών αυτών, είναι οι τουριστικές επιχειρήσεις διεθνούς εμβέλειας (tour - operators), οι ξένοι επενδυτές αλλά και η εφαρμογή διεθνών και περιφερειακών τουριστικών πολιτικών.

Τα κυριότερα γνωρίσματα του 3^{ου} σταδίου τουριστικής ανάπτυξης ενός τουριστικού προορισμού είναι:

- ❖ Η οργανωμένη και μαζική υποδομή τουριστικού «πακέτου» .
- ❖ Η δημιουργία περαιτέρω υπηρεσιών και δραστηριοτήτων για την εξυπηρέτηση των τουριστών.
- ❖ Η περιοχή γίνεται τουριστικός προορισμός διεθνών προδιαγραφών.
- ❖ Οι τουρίστες που επισκέπτονται την περιοχή, έρχονται κυρίως με οργανωμένα πακέτα διακοπών από tour – operators.

- ❖ Η διαφημιστική εικόνα της περιοχής διεθνοποιείται συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο στη μαζική προσέλευση τουριστών (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

2.7 Επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού

Όπως είναι αναμενόμενο, η τουριστική ανάπτυξη της εκάστοτε περιοχής επιφέρει σημαντικές επιπτώσεις σε διάφορους τομείς όπως στην οικονομία, στην κοινωνία, στον πολιτισμό και στο περιβάλλον, που παρουσιάζονται εκτενώς παρακάτω:

Στον οικονομικό τομέα

Είναι γεγονός ότι ο τουρισμός είναι ένας παράγοντας που συμβάλλει στην οικονομική άνθηση μιας περιοχής κυρίως λόγω του ότι αυξάνει την απασχόληση δημιουργώντας νέες θέσεις απασχόλησης. Το μεγαλύτερο όμως πρόβλημα που ανακύπτει είναι ότι ο μαζικός τουρισμός ενισχύει κυρίως την εποχική απασχόληση και ως επί το πλείστον κατά την θερινή περίοδο. Παρόλαυτα, μέσω έστω και του εποχιακού τουρισμού, η ανάγκη κάλυψης των τουριστικών υπηρεσιών δίνει την δυνατότητα, κυρίως στις αγροτικές περιοχές, ενός συμπληρωματικού εισοδήματος. Επιπλέον, η ανάπτυξη και αύξηση του τουρισμού ενισχύει τις επενδύσεις και διευρύνει την παραγωγική βάση της τοπικής οικονομίας, που έχει σαν αποτέλεσμα την βελτίωση της ποιότητας ζωής. Κατ' αυτό τον τρόπο ενισχύεται η τοπική οικονομία και δημιουργούνται ευνοϊκές συνθήκες για περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη (Τσάρτας, 1996).

Όσον αφορά το κράτος, ο τουρισμός επιφέρει σημαντικές αυξήσεις από τα φορολογικά έσοδα, που προέρχονται από την απασχόληση μεγάλου αριθμού ατόμων στις τουριστικές επιχειρήσεις. Ακολούθως, τα άτομα που εργάζονται και επομένως αυξάνουν το εισόδημα τους από τον τουρισμό, ξοδεύουν μεγάλο μέρος των χρημάτων αυτών για την κάλυψη των καταναλωτικών τους αναγκών. Έτσι εμμέσως από τον τουρισμό αυξάνονται και τα κέρδη άλλων επαγγελματιών που δεν σχετίζονται οι επιχειρήσεις τους με τον τουρισμό.

Τέλος, ενισχύεται η ιδιωτική πρωτοβουλία με την δημιουργία πολλών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τουριστικό χώρο λόγω σημαντικών επενδύσεων που προσδίδουν δυναμική και έντονη επιχειρηματικότητα αλλά και φορολογικά έσοδα

στο κράτος. Επιπλέον, ο τουρισμός επιδρά θετικά στο ισοζύγιο πληρωμών, λόγω των συναλλαγματικών εισρροών στον τουριστικό προορισμό.

Στον κοινωνικό τομέα

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής και ιδιαιτέρως κατά τα πρότυπα του μαζικού τουρισμού ασκεί σημαντική επιρροή στην κοινωνία αλλά και τον πολιτισμό της, προκαλώντας αλλαγές στην κοινωνική δομή της τοπικής κοινωνίας, ιδιαιτέρως στις νησιωτικές και ορεινές περιοχές. Αυτό συμβαίνει κυρίως γιατί διαμορφώνεται μια νέου τύπου αστικοποιημένη κοινωνική δομή, με τον τουρισμό να κυριαρχεί σε όλα τα επίπεδα.

Μια επιπλέον συνέπεια της τουριστικής ανάπτυξης είναι η έντονη επαγγελματική και κοινωνική κινητικότητα, που σημαίνει ότι μεγάλος μέρος του πληθυσμού των τουριστικών περιοχών, εγκαταλείπει το πρότερο επάγγελμα του, και δραστηριοποιείται πλέον στον τουριστικό κλάδο. Εντονότερη κινητικότητα παρατηρείται στους νέους και στις γυναίκες, με αποτέλεσμα την εγκατάλειψη παραδοσιακών κλάδων εργασίας όπως η γεωργία και η κτηνοτροφία. Επιπλέον θετική είναι η επίδραση του τουρισμού στο γεγονός ότι δίδεται η δυνατότητα επικοινωνίας των ντόπιων με τους τουρίστες, με αποτέλεσμα την ανταλλαγή απόψεων, αλλά και την προβολή του τοπικού πολιτισμού, των εθίμων και των παραδόσεων (Τσάρτας, 1996).

Στο περιβάλλον

Είναι γεγονός ότι η ανάγκη για την ανάπτυξη του τουρισμού αναπόφευκτα γεννά και την ανάγκη για επεκτάσεις των χώρων και εγκαταστάσεων προκειμένου να ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις των τουριστών. Αυτό έχει σημαντικές επιπτώσεις και αλλοιώνει την ισορροπία του φυσικού περιβάλλοντος που γίνονται ακόμα πιο έντονες σε οικολογικά ευαίσθητες περιοχές, όπως υδροβιότοπους, παραθαλάσσιες και ορεινές περιοχές.

Πιο αναλυτικά, προκαλούνται διαφωνίες αλλά και συγκρούσεις για τις χρήσεις γης, με την οριοθέτηση των συνόρων μεταξύ του δομημένου και του φυσικού περιβάλλοντος, ενώ τίθεται έντονα το ζήτημα του προσδιορισμού της φέρουσας τουριστικής ικανότητας μιας περιοχής, προκειμένου να αποτραπεί η περιβαλλοντική

υποβάθμιση. Χαρακτηριστικά φαινόμενα υποβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος από τον μαζικό τουρισμό είναι τα εξής:

- Απώλεια σημαντικών εκτάσεων της υπαίθρου
- Καταστροφή βιοτόπων
- Αλλοίωση του τοπίου
- Μείωση της βιοποικιλότητας
- Ρύπανση των υδάτων
- Αύξηση της ποσότητας των απορριμμάτων και αποβλήτων
- Πρόβλημα της διαχείρισης της ποσότητας των απορριμμάτων και αποβλήτων

Στους φυσικούς πόρους

Η ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού και των δραστηριοτήτων που προέρχονται από εκεί επιφέρουν μια σειρά αρνητικών επιδράσεων στους φυσικούς πόρους, όπως στο νερό, το έδαφος, και ο αέρας αλλά και παραγόντων όπως η ενέργεια.

✓ **Νερό**

Η ζήτηση για νερό που αφορά την τουριστική δραστηριότητα περιλαμβάνει χρήσεις όπως για την καθαριότητα, την πόση και άλλες εξυπηρετήσεις για την κάλυψη των απαιτήσεων των τουριστών όπως κυρίως οι κηπευτικές δραστηριότητες, η καλλιέργεια ειδών που απαιτούν μεγάλες ποσότητες νερού και οι εγκαταστάσεις γκολφ. Οι παραπάνω χρήσεις που γίνονται στο νερό συχνά αντιβαίνουν στις ανάγκες που υπάρχουν στην κοινωνία για άλλες χρήσεις. Για τον λόγο αυτό και προκειμένου να καλυφθούν οι απαιτήσεις για νερό συχνά καταφεύγουν στην λύση των υπόγειων γεωτρήσεων. Η λύση αυτή φαινομενικά μειώνει το φόρτο του δικτύου ύδρευσης της εκάστοτε περιοχής, αλλά παρόλαυτα αποδυναμώνει τον υδροφόρο ορίζοντα, επηρεάζοντας την συνολική ανάπτυξη μιας περιοχής (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Τα νησιά αλλά και γενικώς οι παράκτιες περιοχές είναι αυτές που ιδιαίτερος κατά τους θερινούς μήνες αιχμής αυξάνουν τις απαιτήσεις για νερό λόγω της αύξησης των καταναλωτών και έτσι αντιμετωπίζουν το μεγαλύτερο πρόβλημα. Οι παράκτιοι αλλά και νησιωτικοί υδροφόροι ορίζοντες, που συνήθως έχουν μικρή δυναμικότητα αποθεμάτων νερού, δέχονται μεγάλη πίεση για την κάλυψη των αναγκών σε μικρό

χρονικό διάστημα. Με τον τρόπο αυτό η υπεράντληση των πόρων νερού προκαλεί μη αναστρέψιμα φαινόμενα όπως αυτό της υφαλμύρωσης.

✓ **Έδαφος**

Η διάβρωση των εδαφών τουριστικών περιοχών αποτελεί την κυριότερη περιβαλλοντική επίπτωση διαφόρων τεχνικών έργων που γίνονται. Λόγω της έλλειψης ορθολογικού σχεδιασμού των εγκαταστάσεων και των υποδομών σε αυτές τις περιοχές, συχνά παρατηρούνται φαινόμενα ολικής γεωμορφολογικής μεταβολής και διάβρωσης της ακτής. Επιπλέον επιπτώσεις που οφείλονται σε οικοδομικές εργασίες ή άλλες δραστηριότητες οδηγούν σε εκτεταμένες αμμοληψίες προκειμένου να ενισχύσουν έργα υποστήριξης των ακτών, έργα υποδομής όπως λιμάνια, και προβλήτες, καθώς και διαφόρων ειδών τουριστικές δραστηριότητες (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Επιπλέον, μια μεγάλη εστία μόλυνσης του εδάφους είναι η ανεξέλεγκτη απόρριψη των σκουπιδιών στις τουριστικές περιοχές. Αυτό συμβαίνει κυρίως γιατί η διαχείριση των στερεών αποβλήτων στις περιοχές αυτές, είναι υποτυπώδης και επιπλέον δεν λαμβάνεται κανένα μέτρο αποτροπής της μόλυνσης του εδάφους και των υπόγειων υδάτινων οριζόντων ενώ συχνά η πιο προσφιλή μέθοδος διάθεσης είναι η ανεξέλεγκτη ρίψη και η καύση των απορριμμάτων.

✓ **Αέρας**

Η ατμόσφαιρα στις περιοχές έντονης ανάπτυξης του μαζικού τουρισμού επιβαρύνεται σημαντικά κυρίως λόγω της εκτεταμένης χρήσης οχημάτων εσωτερικής καύσης για την μεταφορά τουριστών, αλλά και της αυξημένης καύσης ορυκτών καυσίμων για την παραγωγή ενέργειας λόγω της αυξημένης ζήτησης .

✓ **Ενέργεια**

Η αυξημένη τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής στα πρότυπα του μαζικού τουρισμού έχει ως φυσική αλλά και άμεση συνέπεια την αύξηση κατανάλωσης αλλά και της παραγωγής ενέργειας, η οποία της περισσότερες φορές επιτυγχάνεται με την κατανάλωση κάποιου μη ανανεώσιμου φυσικού πόρου, όπως οι υδρογονάνθρακες επιφέροντας μια σειρά από αρνητικές συνέπειες στο περιβάλλον όπου γίνεται η παραγωγή που συχνά συμπίπτει με την περιοχή όπου υπάρχει η αυξημένη ζήτηση.

(Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001)

Στα φυσικά οικοσυστήματα

Οι επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού στα φυσικά οικοσυστήματα χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες όπως εμφανίζονται παρακάτω:

↗ Διαταραχές στη λειτουργία των οικοσυστημάτων

Η αυξημένη τουριστική άνθηση που επιβάλλει την δημιουργία τουριστικών μονάδων και όλων των απαραίτητων εγκαταστάσεων για να μπορέσει να ανταποκριθεί στις αυξανόμενες ανάγκες της ζήτησης, αναγκαστικά θα καταλάβει τον χώρο που προορίζονταν για την ανάπτυξη των οικοσυστημάτων και θα επηρεάσει την λειτουργία τους λόγω της εκτεταμένης δόμησης αλλά και της μόλυνσης που επιφέρει.

Για παράδειγμα, η κατασκευή, επέκταση και συντήρηση του οδικού δικτύου λόγω του ότι συνεπάγεται, την αποψίλωση μεγάλων δασικών εκτάσεων και τον κατακερματισμό του φυσικού χώρου. Επιπλέον, η κοπή των δέντρων έχει ως αποτέλεσμα την διάβρωση των εδαφών αλλά και την αλλαγή του κλίματος της περιοχής ενώ η παραγόμενη ηχορύπανση τόσο κατά την κατασκευή όσο και με την λειτουργία του οδικού δικτύου επιδρά αρνητικά στην πανίδα και το καυσαέριο που εκπέμπουν τα αυτοκίνητα επηρεάζει την χλωρίδα της περιοχής.

Οι μεγάλες εκτάσεις γής που χρησιμοποιούνται για τα απαραίτητα έργα σε κάθε περιοχή συμβάλλουν στην καταστροφή των παράκτιων οικοσυστημάτων και την οικιστική επέκταση ενώ οι δραστηριότητες που σχετίζονται με την κατασκευή και λειτουργία λιμανιών και μαρίνων οδηγούν σε σημαντικές αλλαγές στη φυσική κυκλοφορία του νερού (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Η λειτουργία ενός αεροδρομίου δημιουργεί υγρά και αέρια απόβλητα, που επιβαρύνουν το περιβάλλον ενώ η μείωση της έκτασης του φυσικού περιβάλλοντος προς χάριν της δόμησης έχει αρνητικές επιπτώσεις στη δομή και λειτουργία των οικοσυστημάτων και στη βιοποικιλότητα των ειδών.

↗ Μεταβολές στη δομή των οικοσυστημάτων και μείωση της βιοποικιλότητας

Το φαινόμενο του ευτροφισμού, είναι ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που προκύπτουν λόγω της διάθεσης αποβλήτων αστικών λυμάτων πόλεων, λυμάτων

ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων αλλά και από χερσαίες απορροές οι οποίες προκαλούνται από τις βροχές, εφόσον στην παράκτια ζώνη αναπτύσσονται καλλιέργειες που κάνουν χρήση λιπασμάτων στα προϊόντα τους. Το εν λόγω φαινόμενο έχει σαν αποτέλεσμα τη μείωση της διαφάνειας του θαλάσσιου νερού από την υπερβολική ανάπτυξη φυτοπλαγκτόν και την παρουσία οργανικών αιωρούμενων. Όλα αυτά τα οργανικά λύματα βοηθούν στην επιβίωση ετερότροφων βακτηρίων, πολλά από τα οποία είναι παθογόνα. Τέλος, μεγάλες αλλαγές παρατηρούνται στην χλωρίδα και πανίδα των χερσαίων οικοσυστημάτων (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

➤ **Μείωση του πληθυσμού σπάνιων ειδών**

Αρνητικές επιδράσεις στις αναπαραγωγικές διαδικασίες ζώων που χρησιμοποιούν την άμμο για αυτό το σκοπό όπως η χελώνα *Caretta Caretta* έχει η άμεση τουριστική κίνηση και ανάπτυξη στις ακτές. Επιπλέον, θύματα δραστηριοτήτων, όπως είναι τα θαλάσσια σπορ μπορούν να πέσουν κάποια είδη ζώων που απειλούνται από εξαφάνιση όπως η φώκια *Monachus Monachus* ενώ λόγω της οικιστικής ανάπτυξης και της ανάπτυξης υποδομών, είδη ερπετοπανίδας, όπως για παράδειγμα η *Vipera lebetina* κινδυνεύουν άμεσα με εξαφάνιση.

Σε περιοχές με ιστορική και πολιτισμική αξία

Το δομημένο περιβάλλον με ιστορική, πολιτιστική αξία, δέχεται συχνά τις επιπτώσεις από την υπέρμετρη ανάπτυξη του τουρισμού. Ο μεγάλος όγκος επισκεπτών σε αρχαιολογικά μνημεία ή παραδοσιακούς και ιστορικούς χώρους προκαλούν συχνά την φυσική φθορά των μαρμάρων και την χημική και φυσική αλλοίωση τοιχογραφιών.

Επιπλέον, ο μεγάλος αριθμός επισκεπτών προϋποθέτει και της κατάλληλες υποδομές αλλά και έργα πρόσβασης για να μπορέσουν οι επισκέπτες να εξυπηρετηθούν με τον καλύτερο τρόπο αλλοιώνοντας έτσι το φυσικό περιβάλλον. Το πλέον μείζον ζήτημα που ανακύπτει όμως σε αυτές τις περιοχές είναι η διαφύλαξη του τοπίου από την αυθαίρετη δόμηση, την αστικοποίηση, τη χωροθέτηση και κατασκευή τουριστικών εγκαταστάσεων εκτός κλίμακας.

(Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001)

Στην οικιστική ανάπτυξη

Ο λανθασμένος σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης είναι μια από τις σοβαρότερες επιπτώσεις της ανάπτυξης του τουρισμού στο δομημένο περιβάλλον. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτού παρατίθενται ακολούθως :

☞ **Η αυθαίρετη δόμηση**

Η αυθαίρετη δόμηση είναι αδιαμφισβήτητο το σοβαρότερο πρόβλημα των κυρίως των παράκτιων περιοχών, αλλά και αρκετών ορεινών και αγροτικών περιοχών. Το μεγαλύτερο μέρος της αυθαίρετης δόμησης σχετίζεται με την ανέγερση τουριστικών καταλυμάτων και παραθεριστικών κατοικιών. Βασική αιτία της υφιστάμενης κατάστασης που ενθαρρύνει την αυθαίρετη δόμηση είναι κυρίως η ανυπαρξία πολιτικής για τη χρήση γης και η αδυναμία ελέγχου που έχει σαν αποτέλεσμα την ύπαρξη σημαντικών ελλείψεων και αδυναμιών στην οργάνωση και εξυπηρέτηση της περιοχής σε υποδομή, που βαθμιαία οδηγεί στην υποβάθμιση της περιοχής.

☞ **Η αστικοποίηση του αγροτικού χώρου**

Η αστικοποίηση του αγροτικού χώρου είναι ένα φαινόμενο ιδιαίτερα έντονο στις παράκτιες περιοχές της Ελλάδας, που είναι επιφορτισμένες με το μεγαλύτερο μέρος των τουριστικών δραστηριοτήτων. Η αστικοποίηση του αγροτικού χώρου στην Ελλάδα, εμφανίζει και ένα άλλο γνώρισμα, καθώς πρόκειται για ανάπτυξη γραμμικού τύπου σε απόσταση μικρή από την ακτή (Κοκκώσης, 1994).

Οι κύριοι μηχανισμοί της αστικοποίησης:

1) **Ο ανταγωνισμός χρήσεων γης**

Με τον όρο ανταγωνισμός χρήσεων γης, εννοείται η απρογραμματίστη και αυθαίρετη επέκταση οικισμών που πολλές φορές προκαλεί συγκρούσεις μεταξύ δραστηριοτήτων και χρήσεων οι οποίες δεν είναι συμβατές μεταξύ τους. Για παράδειγμα, σε ένα μεγάλο μέρος των περιοχών της χώρας μας προκύπτει η διείσδυση παραθεριστικών κατοικιών και τουριστικών καταλυμάτων σε ευαίσθητες περιοχές, όπως ιχθυοκαλλιέργειες, που επιφέρει αρνητικές συνέπειες στην πρωτογενή παραγωγή αλλά και στον τουρισμό. Όλα τα παραπάνω έχουν σαν αποτέλεσμα μια σειρά προβλημάτων όπως είναι η άνοδος των τιμών γεωργικής γης,

η άσκηση μεγάλων πιέσεων για κατάτμησης της ιδιωτικής περιουσίας, η μετατροπή σε οικιστικές χρήσεις και η απώλεια ή εγκατάλειψη παραγωγικών δραστηριοτήτων.

2) **Υποβάθμιση του τοπίου**

Η υποβάθμιση του τοπίου μέσω της εγκατάλειψης της γης και της αυθαίρετης δόμησης με σκοπό την κάλυψη της αυξημένης προσέλευσης επισκεπτών αποτελούν ίσως τους πιο σημαντικούς παράγοντες υποβάθμισης του αγροτικού τοπίου.

3) **Αλλαγή χρήσεων γης**

Η αλλαγή χρήσης της γης, αναφέρεται στην μεταβολή του αγροτικού περιβάλλοντος μέσω της αστικοποίησης της γης. Η επιφερόμενη αλλαγή δεν αφορά μόνο στην ανάγκη δημιουργίας κατοικιών, αλλά αποσκοπεί κυρίως στη δημιουργία τουριστικών εγκαταστάσεων. Κατά κύριο λόγο τα οικονομικά οφέλη και πλεονεκτήματα που προκύπτουν από την αλλαγή της γεωργικής γης σε τουριστική χρήση του χώρου έχουν δώσει σημαντική ώθηση στη μετατροπή πολλών αγροτικών περιοχών σε τουριστικές. Για να είναι όμως αποτελεσματικές και με τις μικρότερες επιπτώσεις αυτού του είδους οι παρεμβάσεις, θα έπρεπε από πριν να έχουν δημιουργηθεί οι προϋποθέσεις για τη σωστή ανάπτυξη των υποδομών και των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Στην Ελλάδα δυστυχώς αυτού του είδους οι παρεμβάσεις γίνονται εκ των υστέρων και έρχονται να αντιμετωπίσουν μια σειρά ήδη υπαρχόντων προβλημάτων (Κοκκώσης, 1994).

Στην αρχιτεκτονική

Η περιήγηση και ο εκδρομισμός σαν συνήθειες του ανθρώπου προϋπήρχαν του μαζικού τουρισμού οργανωμένου από τουριστικά γραφεία παγκόσμιας εμβέλειας και συνέχισαν να αναπτύσσονται σαν δραστηριότητες από μονάδες ανθρώπων. Πάραυτα, οι υπάρχουσες εγκαταστάσεις δεν ήταν σε θέση να καλύψουν τις συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες και την εξυπηρέτηση των επισκεπτών του μαζικού τουρισμού. Για τον λόγο αυτό, κέντρα διακοπών και μεγαλύτερα ξενοδοχειακά συγκροτήματα δημιουργήθηκαν στις ακτές και μια νέα αρχιτεκτονική, η αρχιτεκτονική τουρισμού, γεννήθηκε στην χώρα μας και αλλού.

Η καινούργια αυτή αρχιτεκτονική μορφοποιήθηκε με βάση την λειτουργικότητα κυρίως και στη μορφολογία της εποχής. Τα κύρια υλικά της νέας αυτής αρχιτεκτονικής ήταν το μπετόν, το μέταλλο, το ξύλο και το γυαλί.

Η οικουμενικότητα του τουριστικού φαινομένου προσέδωσε στην αρχιτεκτονική που ακολουθήθηκε κατά την περίοδο της οικοδόμησης των τουριστικών εγκαταστάσεων έναν κοινό χαρακτήρα, τονίζοντας την έννοια «σύγχρονο ξενοδοχείο» αγνοώντας σχεδόν καθολικά στοιχεία τοπικής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και κουλτούρας, προσαρμοσμένα στο τοπίο και τα ντόπια υλικά.

Τα μέτρα που μπορούν να ληφθούν για τον περιορισμό των αρνητικών επιδράσεων της τουριστικής ανάπτυξης στην αρχιτεκτονική μιας τουριστικής περιοχής είναι:

- Η αποκατάσταση και συντήρηση αρχαιολογικών μνημείων μέσω χρηματοδότησης.
- Η αναπαλαίωση κτιρίων μέσω χρηματοδότησης.
- Η καταπολέμηση της άναρχης δόμησης μέσω της ύπαρξης σχεδίου πόλεως, τεχνικών προδιαγραφών και πολεοδομικής νομοθεσίας.
- Η ύπαρξη ορθολογικής και καλά προγραμματισμένης τουριστικής πολιτικής ώστε τα μέτρα αυτά να μην είναι αποσπασματικά και να επιφέρουν τα επιθυμητά αποτελέσματα (Τσάρτας, 1995).

Στην χωρητικότητα του δομημένου χώρου

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά τον σχεδιασμό τουριστικών προτύπων του μαζικού τουρισμού σε μια περιοχή είναι να υπάρχει η αναγκαία χωρητικότητα. Αυτό σημαίνει ότι ο τόπος υποδοχής μπορεί να δεχτεί τέτοιο αριθμό τουριστών που δεν θα προκαλούν επιβάρυνση του φυσικού δομημένου και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος

Είναι γενικώς αποδεκτό ότι το ανώτατο όριο των τουριστών που μπορεί να δεχθεί μια χώρα ή μια περιοχή είναι ο ίδιος ο πληθυσμός της, δηλαδή ένας τουρίστας αντιστοιχεί σε έναν κάτοικο. Η αλήθεια όμως είναι πως ιδιαίτερα κατά τους καλοκαιρινούς μήνες στις παραθαλάσσιες περιοχές της Ελλάδας οι τουρίστες υπερβαίνουν κατά πολύ αυτή την αναλογία. Με τον τρόπο αυτό έχουμε άνιση κατανομή της τουριστικής κίνησης η οποία εντοπίζεται σε λίγα νησιά που έχουν κορεστεί τουριστικά. Αναμφίβολα, η ανάπτυξη τουριστικής δραστηριότητας σε ένα

προορισμό είναι επιθυμητή λόγω των οικονομικών ευκαιριών και κερδών που προκύπτουν από την αύξηση της απασχόλησης και την αύξηση του εισοδήματος των κατοίκων που προκύπτουν, την ίδια ώρα όμως μπορεί να είναι κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζημιογόνα επηρεάζοντας αρνητικά την οικογενειακή ζωή και την κοινωνική συμπεριφορά τους (Τσάρτας, 1989).

2.8 Σύγκριση αειφορικού τουρισμού με το μοντέλο του μαζικού τουρισμού

Όπως έχει επισημανθεί και στα προηγούμενα κεφάλαια, ο μαζικός τουρισμός αποτελεί μια εντατική τουριστική εκμετάλλευση, εκπεφρασμένη με την μαζική συγκέντρωση επισκεπτών σε συγκεκριμένους τουριστικούς προορισμούς και σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους (κυρίως Καλοκαίρι και Χειμώνα). Άμεση συνέπεια του μαζικού τουρισμού είναι η αυξημένη πίεση προς το περιβάλλον, που οδηγεί συχνά στην περιβαλλοντική υποβάθμιση μέσω της υπέρβασης της φέρουσας ικανότητας των τουριστικών προορισμών. Ο μαζικός τουρισμός όμως πέρα από την περιβαλλοντική υποβάθμιση, προκαλεί και κοινωνική υποβάθμιση μια και οι επιπτώσεις της μαζικής συσσώρευσης τουριστών οδηγούν τις τουριστικές περιοχές που πλήττονται από τον μαζικό τουρισμό σε κορεσμό και σε υποβάθμιση της ποιότητας ζωής.

Τα βασικά χαρακτηριστικά του μαζικού τουρισμού είναι:

- Ξενοδοχειακές μονάδες μεγάλου όγκου.
- Άμεση εξάρτηση της παραγωγικής δομής της περιοχής από τον τουρισμό.
- Άμεση εξάρτηση της τουριστικής κίνησης από την πολιτική των tour - operators
- Έντονη εποχικότητα της ζήτησης κατά τους θερινούς (ή χειμερινούς) μήνες.

(Τσάρτας, 1996)

Η Ελλάδα αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα για την υπερσυγκέντρωση τουριστών και την σημαντική περιβαλλοντική επιβάρυνση ορισμένων περιοχών, οι οποίες ανέπτυξαν τουρισμό επιλεκτικά και μονομερώς, πράγμα που δεν έγινε σε

άλλες περιοχές εξίσου αξιόλογες που παρότι είχαν την δυνατότητα έμειναν αναξιοποίητες και περιβαλλοντικά άθικτες. Αυτή η μονομερής και επιλεκτική τουριστική ανάπτυξη σε ορισμένες μόνο περιοχές της Ελλάδας ήταν αποτέλεσμα ασύμμετρης κατανομής των τουριστικών δραστηριοτήτων, αφού το τότε γενικό αναπτυξιακό πρότυπο έπαιξε σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση μη ευνοϊκών συνθηκών για την ισόρροπη τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη (Λαγός και Σταματίου, 2004).

Όπως ήταν φυσικό η υπερβολική συγκέντρωση τουριστών σε ορισμένες περιοχές και η ανάγκη για κάλυψη των αυξανόμενων αναγκών της ζήτησης επέφερε αύξηση των επεμβάσεων στο φυσικό περιβάλλον, προκαλώντας σοβαρές περιβαλλοντικές επιβαρύνσεις και απώλειες όπως τον κατατεμαχισμό τοπικών ενοτήτων, την καταστροφή βιοτόπων, τη μείωση της βιοποικιλότητας, τη ρύπανση των υδάτων και γενικά την απαξίωση του φυσικού περιβάλλοντος, όπως αναφέρονται εκτενώς στο 2^ο κεφάλαιο, η οποία, στο τέλος, υποβαθμίζοντας αν όχι αναιρώντας, τις φυσικές ιδιαιτερότητες της χώρας μας (Καραμέρης, 2006).

Η αδυναμία σύνδεσης του τουρισμού με την τοπική κοινωνία και τα φυσικά οικοσυστήματα, καθώς και η έλλειψη σεβασμού των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του προορισμού είχε ως συνέπεια τα εξής:

- * Την περιβαλλοντική αλλοίωση και αισθητική υποβάθμιση των ευαίσθητων τοπίων.
- * Την υιοθέτηση μιας αντίληψης, όσον αφορά τον τουρισμό, παθητικής κατανάλωσης τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών μόνο.
- * Την εποχικότητα της τουριστικής ζήτησης.
- * Την υπέρμετρη τουριστική ανάπτυξη της παράκτιας ζώνης, και την ανύπαρκτη ή μικρή τουριστική ανάπτυξη της αγροτικής ζώνης και των ορεινών όγκων.
- * Την επικράτηση μίας εμπορευματικού τύπου τουριστικής προσφοράς.
- * Τη χαμηλή απόδοση των τουριστικών καταλυμάτων, οικονομικά.

✖ Την απουσία εναλλακτικών κοινωνικών μοντέλων τουριστικής ανάπτυξης στην ύπαιθρο.

• Την μειωμένη ανταγωνιστικότητα της τουριστικής προσφοράς.

(Βαρβαρέσος, 1999)

Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρατίθενται παρακάτω, η σύγκριση ανάμεσα στον μαζικό και ήπιο τουρισμό καταδεικνύει ότι η ήπια δραστηριότητα έχει ως αποτέλεσμα θετικές κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, ενώ ο μαζικός τουρισμός επιφέρει μια σειρά αρνητικών επιπτώσεων σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο επίπεδο.

Πίνακας 3.1: Σύγκριση εντάσεων τουρισμού σε επίπεδο πλαισίου πολιτικής

Σκληρός Τουρισμός	Ήπιος Τουρισμός
Εξασφάλιση συγκεντρωτικών αφίξεων.	Εναλλασσόμενες διακοπές.
Πρόσληψη προσωπικού μη αποδεδειγμένων ικανοτήτων.	Βελτίωση εκπαίδευσης των ατόμων με υπεύθυνες θέσεις στον τουρισμό.
Πώληση μετά δυσκολίας.	Πώληση «εκ καρδίας».
Θεωρεί τον τουρισμό ως οικονομική πανάκεια.	Ψάχνει νέες επιλογές και τουριστικές εναλλαγές.
Σκληρό ταξίδι.	Ήπιο ταξίδι.

Πηγή : Krippendorff (1982)

Στον Πίνακα 3.1 λοιπόν παρουσιάζονται συγκεντρωτικά οι διαφορές μεταξύ μαζικού ή αλλιώς σκληρού τουρισμού και των ηπιότερων μορφών τουρισμού. Βλέπουμε ότι κύριο μέλημα του μαζικού τουρισμού είναι οι συγκεντρωτικές αφίξεις αλλά και αποκλειστικά το οικονομικό όφελος σε αντίθεση με τις ηπιότερες μορφές τουρισμού που θέτουν ποιοτικά αλλά και ανθρώπινα κριτήρια.

Πίνακας 3.2: Σύγκριση εντάσεων τουρισμού σε επίπεδο τουρίστα

Σκληρός Τουρισμός	Ήπιος Τουρισμός
Μαζικός τουρισμός.	Μοναχικό ταξίδι, με φίλους ή οικογένεια.
Έλλειψη χρόνου.	Αφθονία χρόνου.
Ταχύτατα μέσα μεταφοράς.	Κατάλληλα (ή ακόμα και αργά) μέσα μεταφοράς.
Προσχεδιασμένο δρομολόγιο.	Αυθόρμητο δρομολόγιο.
Εμπνευσμένο εξωτερικά.	Εμπνευσμένο εσωτερικά.
Εισαγόμενος τρόπος ζωής.	Εγχώριος τρόπος ζωής.
«Θεάματα».	Βιώματα.
Άνετο και παθητικό.	Δραστήριο και ενεργητικό.
Μικρή ή καθόλου νοητική προετοιμασία.	Προ-έρευνα για τον προορισμό.
Δεν επιθυμεί να μάθει τη γλώσσα.	Μαθαίνει να μιλάει τη γλώσσα.
Αίσθηση ανωτερότητας.	Θέληση για μάθηση.
Ποικίλες αγορές.	Αγορές δώρων.
Αναμνηστικά.	Μνήμες, Ημερολόγια, Νέες προοπτικές.
Στιγμαϊές φωτογραφίες και καρτ – ποστάλ.	Φωτογραφία, Σχεδίαση, Ζωγραφική.
Περιέργεια.	Φινέτσα.
Θορυβώδης.	Ήσυχος.

Πηγή : Krippendorf (1982)

Γίνεται επομένως αντιληπτό και από τις διαφορές που εμφανίζουν τα δύο μοντέλα στον πίνακα 3.2 ότι σε μακροπρόθεσμο επίπεδο ο μαζικός τουρισμός επιφέρει σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις τόσο στις τοπικές κοινωνίες όσο και στο φυσικό περιβάλλον, υποβαθμίζοντας και αποδυναμώνοντας σταδιακά την αναπτυξιακή τους προοπτική και την παραγωγή οικονομικού, κοινωνικού, πολιτισμικού και περιβαλλοντικού οφέλους. Επίσης με βάση τα όσα παρουσιάζονται στον πίνακα γίνεται εμφανές ότι είναι απαραίτητο η πολιτεία να εφαρμόσει πολιτικές που θα ενθαρρύνουν και θα αναδεικνύουν την εφαρμογή ήπιων μορφών τουρισμού με σκοπό να διαφυλάξουν τόσο την οικονομική όσο και στην πολιτισμική και κοινωνική αναβάθμιση, κυρίως της υπαίθρου, όπου η εφαρμογή τέτοιων μεταρρυθμίσεων κρίνεται επιβεβλημένη.

2.9 Μεθοδολογικά εργαλεία για την ανάπτυξη του αειφορικού τουρισμού

Προκειμένου να αποδώσει καρπούς η προσπάθεια για την υιοθέτηση και εφαρμογή του αειφορικού τουρισμού, απαραίτητο είναι να καταρτιστούν πρότυπα σχέδια

αιφορικής τουριστικής ανάπτυξης τόσο από δημόσια όσο και από ιδιωτική πρωτοβουλία θέτοντας ως στόχο την προώθηση του τουρισμού μέσα από την προστασία του περιβάλλοντος και με την συμμετοχή ολόκληρης της κοινωνίας (Δαουτόπουλος, 2005).

Απαραίτητη προϋπόθεση για την παρακολούθηση της διαδικασίας εφαρμογής και βελτίωσης της διαδικασίας σχεδιασμού της αιφορικής ανάπτυξης είναι κάποιοι δείκτες που συμβάλλουν στην αξιολόγηση και το συντονισμό της αιφόρου ανάπτυξης. Πρόσφατα, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού πρότεινε τη χρήση επιλεγμένων δεικτών για τον αιφορικό τουρισμό, που θα συμβάλλουν στην διαχείριση και διοίκηση του τουριστικού τομέα έχοντας ως βασικό γνώμονα τις απαιτήσεις που υπάρχουν (Δαουτόπουλος, 2005).

Το κείμενο σχεδίου δράσης, με τίτλο «Agenda 21» αποτελεί ένα αρκετά χρήσιμο εγχειρίδιο που σαν στόχο έχει την αποκατάσταση της ισορροπίας στην επιβαρυσμένη σχέση του τουρισμού και του περιβάλλοντος μέσω τις βιώσιμης ανάπτυξης. Το κείμενο διαμορφώθηκε το 1996 και συνυπογράφηκε από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, το Παγκόσμιο Συμβούλιο Ταξιδιών και Τουρισμού και το Συμβούλιο της Γης. Το σχέδιο δράσης «Agenda 21», αποτελεί μια ολοκληρωμένη θεώρηση των 34 περιβαλλοντικών, οικονομικών, κοινωνικών και πολιτισμικών χαρακτηριστικών μιας περιοχής που σαν στόχο έχουν την βελτίωση της ποιότητας ζωής της εκάστοτε τοπικής κοινωνίας, προσδίδοντάς της αιφορικό χαρακτήρα.

Τα κύρια χαρακτηριστικά της «Agenda 21» είναι:

- Ο Καθοριστικός ρόλος των τοπικών αρχών στην επίτευξη αιφορίας σε τοπικό επίπεδο.
- Η συμμετοχή κάθε τόπου και κάθε παράγοντα του τουρισμού, στην παγκόσμια ευθύνη προκειμένου να περιοριστούν οι αρνητικές συνέπειες του τουρισμού στο περιβάλλον.
- Η ανταλλαγή γνώσεων, ιδεών και εμπειριών με άλλες κοινότητες σε παγκόσμια βάση.
- Η ευρεία συμμετοχική διαδικασία, όλων των ομάδων του πληθυσμού και η βαθειά προσήλωση στις δημοκρατικές διαδικασίες.

⇒ Η ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών, κοινωνικών, οικονομικών και πολιτισμικών στοιχείων που ορίζουν την ποιότητα ζωής των πολιτών σε τοπικό επίπεδο (Δαουτόπουλος, 2005).

Η «Agenda 21» που αφορά την ταξιδιωτική και τουριστική βιομηχανία ως προς μια περιβαλλοντικά βιώσιμη ανάπτυξη απευθύνεται κυρίως στις ταξιδιωτικές και τουριστικές επιχειρήσεις, στις κυβερνήσεις, στους εθνικούς οργανισμούς τουρισμού, καθώς και στο τουριστικό κοινό. Ως σκοπό έχει να αναδείξει το γεγονός ότι η ταξιδιωτική και τουριστική βιομηχανία θα πρέπει να έχει μερίδιο ευθύνης και να ενδιαφέρεται για την προστασία των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, καθώς αποτελούν το υπόβαθρο των επιχειρήσεων τους. Επίσης το κείμενο αυτό προτείνει τα μέτρα που πρέπει να λάβουν οι φορείς και οι επιχειρήσεις του τουρισμού.

Οι βασικές αρχές της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης όπως αυτές διαμορφώνονται από το κείμενο «Agenda 21» είναι οι εξής:

- Να βοηθήσει τους ανθρώπους ώστε να έχουν μια υγιή και παραγωγική ζωή σε αρμονία με τη φύση.
- Να συνεισφέρει στη διατήρηση, προστασία και αποκατάσταση των φυσικών οικοσυστημάτων.
- Να βασίζεται σε βιώσιμα παραγωγικά και καταναλωτικά πρότυπα.
- Να αποτελεί η περιβαλλοντική προστασία ένα ολοκληρωμένο τμήμα των σχεδίων τουριστικής ανάπτυξης.
- Να αντιμετωπίζονται τα ζητήματα της τουριστικής ανάπτυξης με τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων πολιτών στις αποφάσεις σχεδιασμού, προσαρμοσμένες στα τοπικά δεδομένα κάθε περιοχής.
- Να αναγνωρίζει και να υποστηρίζει η τουριστική ανάπτυξη, την ταυτότητα, τον πολιτισμό και τα ενδιαφέροντα της τοπικής κοινωνίας.

Οι αρχές αυτές, όπως παρουσιάζονται παραπάνω, δεν αποτελούν υποχρεωτικούς ή δεσμευτικούς κανόνες. Εντούτοις βασίζονται στο γεγονός ότι μέσω της πληροφόρησης των τουριστικών επιχειρήσεων και τουριστικού κοινού, θα γίνει αντιληπτό σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς ότι η υιοθέτηση τους αποτελεί αναγκαιότητα. Σαν αποτέλεσμα, τα τελευταία χρόνια, κυρίως μεγάλοι τουριστικοί

οργανισμοί έχουν συμπεριλάβει στα ξενοδοχειακά συμβόλαια και όρους που αφορούν περιβαλλοντικά θέματα, δυνατότητα βέβαια που έχουν και οι κυβερνήσεις όταν συνάπτουν συμφωνίες τουριστικής συνεργασίας (Λογοθέτης, 2001).

2.10 Ξενοδοχεία και Περιβάλλον

Οι επιχειρήσεις που ασχολούνται με τον τουρισμό και κυρίως τα ξενοδοχεία, υποβαθμίζουν το περιβάλλον άμεσα λόγω της χρήσης συμβατικών πηγών ενέργειας και οι καταναλωτές έμμεσα με την συγκατάθεση αυτού του τρόπου λειτουργίας του συστήματος μέσα από την έννοια της ζήτησης και παροχής υπηρεσιών. Λόγω του ότι η ξενοδοχειακή βιομηχανία δεν προκαλεί ευδιάκριτη και μεγάλης κλίμακας καταστροφή στον περιβάλλον, η ανταπόκρισή της στη λήψη μέτρων για την προστασία του μέσω της περιβαλλοντικής διαχείρισης ήταν καθυστερημένη .

Τα κύρια προβλήματα που προκαλούνται από τη λειτουργία μιας ξενοδοχειακής μονάδας παρουσιάζονται παρακάτω:

- ✘ Σπατάλη νερού και ενέργειας.
- ✘ Επιβάρυνση του περιβάλλοντος με υγρά και στερεά απορρίμματα
- ✘ Ρύπανση του θαλάσσιου και παραθαλάσσιου χώρου
- ✘ Ηχορύπανση
- ✘ Υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος

(Kirk, 1998)

2.11 Περιβαλλοντικός Σχεδιασμός και Διαχείριση σε Ξενοδοχεία

Η τουριστική ανάπτυξη, στοχεύει στην άνοδο του επιπέδου εξυπηρέτησης και γενικότερα της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών. Η επίτευξη αυτών των στόχων προϋποθέτει τη συστηματική περιβαλλοντική αναβάθμιση των χωρών προορισμού. Από αυτή την άποψη, η τουριστική ανάπτυξη εντάσσεται σε ένα στρατηγικό περιβαλλοντικό σχεδιασμό και έλεγχο που ως στόχο έχει την ορθολογική χρήση και διαχείριση των φυσικών πόρων, στην προστασία από τη ρύπανση, καθώς

και στην αξιοποίηση των ήπιων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (Οικονόμου και Βλάχου, 2010).

Ο περιβαλλοντικός σχεδιασμός ή αλλιώς οικολογικός σχεδιασμός αναφέρεται στο σχεδιασμό των προϊόντων ή στις διεργασίες που στοχεύουν να μειώσουν την περιβαλλοντική επίδραση διαμέσου του κύκλου ζωής. Η εν λόγω διεργασία βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην ανάλυση κύκλου ζωής (AKZ) του προϊόντος ή των διεργασιών που υποβάλλεται και στοχεύει στις φάσεις με τη μεγαλύτερη περιβαλλοντική επίδραση.

Τα στάδια για την εφαρμογή του περιβαλλοντικού σχεδιασμού είναι:

- 1) Η αναγνώριση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του προϊόντος.
- 2) Η έρευνα, ο σχεδιασμός και η εφαρμογή των αλλαγών του περιβαλλοντικού σχεδιασμού (Οικονόμου και Βλάχου, 2010).

Αντιθέτως, ο περιβαλλοντικός έλεγχος αποτελεί την αξιολόγηση των επιδόσεων των ξενοδοχείων, του συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης και των διεργασιών για την προστασία του περιβάλλοντος. Τα ξενοδοχεία έχουν καθιερώσει και εφαρμόσει μια διαδικασία για την παρακολούθηση και μέτρηση σε τακτική βάση των βασικών χαρακτηριστικών λειτουργιών και των δραστηριοτήτων των μονάδων τους, που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Αυτό το σύστημα αφορά στην καταγραφή των πληροφοριών, για την θέσπιση αντικειμενικών σκοπών και στόχων μέσω της παρακολούθησης της απόδοσης και τον έλεγχο της συμμόρφωσης στους περιβαλλοντικούς σκοπούς που έχει θέσει.

Οι σκοποί αυτοί αφορούν:

- Την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας.
- Την κατανάλωση νερού.
- Την κατανάλωση πετρελαίου θέρμανσης και φυσικού αερίου.
- Την κατανάλωση χαρτιού.
- Τη διαχείριση στερεών αποβλήτων από τη λειτουργία της.

Οι τρόποι που μπορούν να υιοθετηθούν από τους διαχειριστές των ξενοδοχειακών μονάδων για την προστασία του περιβάλλοντος είναι αρκετοί. Όμως το πιο

σημαντικό είναι να καθοριστούν οι καταλληλότερες δράσεις που θα αποφέρουν πραγματικό όφελος τόσο στο περιβάλλον όσο και στην επιχείρηση.

Οι τρόποι αυτοί ποικίλουν από ξενοδοχείο σε ξενοδοχείο και οι λόγοι είναι:

- Διαφορετικά λειτουργικά χαρακτηριστικά και διαφορετικοί πελάτες.
- Τα σημεία εκκίνησης αφού σε μερικές μονάδες έχουν ήδη λάβει κάποια μέτρα.
- Διαφορετική νομοθεσία σε κάθε χώρα.
- Οι τοπικές και περιφερειακές προτεραιότητες .

Μια σειρά μέτρων περιβαλλοντικής πολιτικής από ξενοδοχεία μπορεί να περιλαμβάνει τα παρακάτω:

1. Νερό και Ενέργεια:

- Διπλά Τζάμια
- Αυτόματος Κλιματισμός
- Λάμπες Εξοικονόμησης Ενέργειας
- Φίλτρα Εξοικονόμησης Νερού
- Βιολογικός Καθαρισμός Τριτοβάθμιας Επεξεργασίας
- Ηλιακοί Συλλέκτες
- Chillers
- BMS (Building Management Systems)-Αυτοματισμοί
- Συστήματα Ανάκτησης Ενέργειας

2. Διαχείριση Απορριμμάτων:

- Ανακύκλωση
- Σταθμοί Διαχωρισμού
- Containers Γυαλιού, αλουμινίου, χαρτιού, λαδιού μηχανών
- Αποφυγή ατομικών μερίδων
- Δοσομετρητές καθαριστικών υγρών
- Διαδικασία Κομποστοποίησης (Compost)

3. Λοιπές Δραστηριότητες:

- Bio-Garden
- Εκπαίδευση Προσωπικού
- Ενημέρωση και Ευαισθητοποίηση Πελατών
- Green Team

- Συνεργασία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση
(Οικονόμου και Βλάχου, 2010)

2.12 Συστήματα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης

Το μεγάλο ενδιαφέρον που προέκυψε αναφορικά με την προστασία του περιβάλλοντος, οδήγησε τόσο στην υιοθέτηση νέων τεχνολογικών λύσεων, όσο και στον εμπλουτισμό της νομοθεσίας με νέες νομοθετικές ρυθμίσεις με αυστηρότερες διατάξεις.

Για τον λόγο αυτό, δημιουργήθηκε η ανάγκη να διαμορφωθεί μία νέα νοοτροπία επιχειρησιακής πρακτικής για να περιοριστούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις, από τις δραστηριότητες των διαφόρων επιχειρήσεων. Μία ολοκληρωμένη προσέγγιση για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων επιδιώκεται με διάφορες ρυθμίσεις που θεσμοθετούνται και έχουν εθνική, ευρωπαϊκή ή και διεθνή ισχύ.

Σε αυτό έρχονται να συμβάλλουν τα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης (ΣΠΔ). Η εφαρμογή των ΣΠΔ γίνεται εθελοντικά από επιχειρήσεις σε όλο τον κόσμο οι οποίες με την πιστοποίησή που λαμβάνουν, είναι σε θέση να τεκμηριώσουν την περιβαλλοντική τους αξιοπιστία, και ταυτόχρονα να βελτιώνουν την ανταγωνιστικότητα, τις επιδόσεις και τα οικονομικά τους μεγέθη. Χαρακτηριστικά παραδείγματα προδιαγραφών για ΣΠΔ αποτελούν το διεθνές Πρότυπο ISO 14001 και ο Ευρωπαϊκός Κανονισμός EMAS (European Commission, 2006).

1)ISO 14001:

Το ISO 14001 είναι ένα διεθνές πρότυπο της σειράς ISO 14001 το οποίο εκδόθηκε για πρώτη φορά το 1996 από τον Διεθνή Οργανισμό Τυποποίησης (ISO) και εφαρμόζεται εθελοντικά από τις επιχειρήσεις. Προς το τέλος του 2004 κυκλοφόρησε η νέα έκδοση 14001: 2004. Το πρότυπο αυτό ορίζει τις απαιτήσεις που υπάρχουν από μια επιχείρηση για ένα σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης, που της παρέχει την δυνατότητα, να διαμορφώσει μία περιβαλλοντική πολιτική και αντικειμενικούς σκοπούς και στόχους. Για την εκπλήρωση αυτού του σκοπού, λαμβάνονται υπόψη οι απαιτήσεις που υπαγορεύει η νομοθεσία και οι πληροφορίες σχετικά με σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις που η ίδια η επιχείρηση προκαλεί.

Πεδίο εφαρμογής του ISO 14001 : Επιχειρήσεις και οργανισμοί ή φορείς οποιουδήποτε μεγέθους και οποιουδήποτε κλάδου και αντικείμενου ή δραστηριότητας (ΕΛΟΤ, 2005).

2)EMAS:

Το πρότυπο EMAS είναι ένας ευρωπαϊκός κανονισμός οικολογικής διαχείρισης και ελέγχου που εφαρμόζεται εθελοντικά. Τέθηκε σε ισχύ το 1995 και έως το 2001 αφορούσε αποκλειστικά τους βιομηχανικούς και κατασκευαστικούς τομείς. Αργότερα αναθεωρήθηκε με σκοπό την επέκταση της χρήσης του σε κάθε οργανισμό οποιουδήποτε τομέα ή κλάδου. Επιπλέον, το EMAS έγινε πιο συμβατό με το ISO 14001.

Σκοπός του προτύπου είναι η προώθηση της συνεχούς βελτίωσης των περιβαλλοντικών επιδόσεων των επιχειρήσεων οργανισμών μέσω :

- ✓ Της εφαρμογής των συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης.
- ✓ Της αξιολόγησης των συστημάτων αυτών.
- ✓ Της κατάρτισης και της ενεργούς συμμετοχής του προσωπικού των επιχειρήσεων.
- ✓ Της ενημέρωσης του κοινού και άλλων ενδιαφερομένων (EMAS, 2001).

Πεδίο εφαρμογής του EMAS: Επιχειρήσεις και οργανισμοί ή φορείς οποιουδήποτε μεγέθους και οποιουδήποτε κλάδου και αντικείμενου ή δραστηριότητας.

Τα ΣΠΔ κατά ISO 14001 και EMAS λύνουν σημαντικά προβλήματα και προσδίδουν ιδιαίτερα πλεονεκτήματα και οφέλη για την εταιρία, τους εργαζόμενους, το περιβάλλον αλλά και γενικά το κοινωνικό σύνολο (ΕΛΟΤ, 2005).

Για την εφαρμογή των παραπάνω συστημάτων απαιτείται:

- Καθορισμός περιβαλλοντικής πολιτικής, η οποία έχει να κάνει με τους συνολικούς στόχους και αρχές της επιχείρησης σε σχέση με το περιβάλλον.
- Η περιβαλλοντική πολιτική που θα δεσμεύει την επιχείρηση για τήρηση της νομοθεσίας, πρόληψη της ρύπανσης και συνεχή βελτίωση.

- Οργάνωση δραστηριοτήτων και κατανομή αρμοδιοτήτων σχετικά με την περιβαλλοντική διαχείριση.
- Αναγνώριση και ανάλυση δραστηριοτήτων της επιχείρησης από τις οποίες προκύπτουν επιπτώσεις στο περιβάλλον.
- Περιβαλλοντικός σχεδιασμός, θέσπιση αντικειμενικών σκοπών και στόχων και δημιουργία περιβαλλοντικού προγράμματος.
- Συγγραφή τεκμηρίωσης συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης και τήρηση αρχείων.
- Εκπαίδευση και ενημέρωση προσωπικού.
- Ανίχνευση μη συμμορφώσεων και ανάληψη διορθωτικών ενεργειών. Αφορά την περίοδο μετά την εγκατάσταση του συστήματος, όπου απαιτείται η παρακολούθηση της σωστής λειτουργίας και μέτρησης περιβαλλοντικών παραμέτρων-μεγεθών του, ώστε να διαπιστωθεί εάν ανταποκρίνεται στους συγκεκριμένους τους στόχους που έχουν τεθεί. Σε περίπτωση που διαπιστώνονται αποκλίσεις, θα πρέπει να ληφθούν και οι ανάλογες διορθωτικές ενέργειες.
- Εσωτερικές επιθεωρήσεις από τη διοίκηση και απολογισμός της λειτουργίας του συστήματος για να διαπιστωθεί η απόδοσή του.
- Ανασκόπηση του συστήματος από τη διοίκηση και αναθεώρηση στόχων σύμφωνα με τα αποτελέσματα και συμπεράσματα του ελέγχου για συνεχή βελτίωση.
- Έλεγχος των αποτελεσμάτων από την διοίκηση για την λειτουργία του συστήματος και διαπίστωση ανταπόκρισης στους αντικειμενικούς σκοπούς και στόχους που έχουν τεθεί προβαίνοντας όπου είναι απαραίτητο στις απαιτούμενες συμπληρωματικές ή διορθωτικές ενέργειες (ISO, 2010).

2.13 Οικολογικό Σήμα-Eco-label

Με βάση την απόφαση 2003/287/EK, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή όρισε μια σειρά κριτηρίων για την απονομή του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Σήματος (Ecolabel) στις υπηρεσίες παροχής τουριστικών καταλυμάτων. Το Ecolabel έχει ως σκοπό να κατευθύνει τον πολίτη που αναζητά τουριστικές υπηρεσίες, με πιστοποιημένη περιβαλλοντική επίδοση στις υπηρεσίες του, οι οποίες έμπρακτα αποδεικνύουν το σεβασμό προς το περιβάλλον. Το Ecolabel για τις υπηρεσίες τουριστικών

καταλυμάτων απευθύνεται στους ιδιοκτήτες αλυσίδων ξενοδοχείων ή ξενοδοχείων πολυτελείας, ορεινών ξενώνων, πανσιόν ή αγροτουριστικών καταλυμάτων, οι οποίοι μπορούν να ενταχθούν στο Ecolabel, με την προϋπόθεση να ικανοποιούν συγκεκριμένα οικολογικά κριτήρια.

Τα βασικά οικολογικά κριτήρια, για την ένταξη μιας τουριστικής επιχείρησης στο Ecolabel παρουσιάζονται παρακάτω:

- ✓ Μείωση της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας, νερού και χημικών ουσιών.
- ✓ Μείωση των αποβλήτων.
- ✓ Περιβαλλοντική πληροφόρηση των επισκεπτών.
- ✓ Ορθή διαχείριση της λειτουργίας και συντήρησης του τουριστικού καταλύματος

Τα οικολογικά κριτήρια για την απόκτηση του σήματος Ecolabel διακρίνονται σε υποχρεωτικά και σε προαιρετικά. Έτσι, κάποια από τα 37 υποχρεωτικά οικολογικά κριτήρια τα οποία θα πρέπει να ικανοποιούνται, εφ' όσον είναι εφικτό από τις υποδομές του κράτους, είναι τα εξής:

- ✓ Απόδοση του καυστήρα μεγαλύτερη από 90%
- ✓ Το 60% ή / και το 80% των λαμπτήρων να είναι υψηλής ενεργειακής απόδοσης
- ✓ Παρουσία συστήματος επεξεργασίας υγρών αποβλήτων ή σύνδεση με το αποχετευτικό δίκτυο
- ✓ Αλλαγή των πετσετών και των σεντονιών μία ή δύο φορές την εβδομάδα
- ✓ Κατάργηση προϊόντων μιας χρήσης όπως σαπούνια και σαμπουάν
- ✓ Εκπαίδευση προσωπικού σε περιβαλλοντικά θέματα

Πληροφόρηση των επισκεπτών για περιβαλλοντικά ζητήματα όπως να κλείνουν φώτα και κλιματισμό όταν αποχωρούν από τα δωμάτια, να χρησιμοποιούν κλειδί με αντίστοιχη αυτοματοποιημένη λειτουργία, να χρησιμοποιούν τους κάδους απορριμμάτων στα αποχωρητήρια και πολλά άλλα (Planeco Development Consultants , 2011).

Έτσι με βάση τον αριθμό των κριτηρίων που τηρούνται, το τουριστικό κατάλυμα που τα εφαρμόζει κερδίζει κάποιους βαθμούς. Με την συγκέντρωση των απαιτούμενων βαθμών και μόνο τότε, μπορεί να λάβει το σήμα του Ecolabel.

Επιπλέον, είναι στην ευχέρεια του εκάστοτε καταλύματος εφόσον δεν συγκεντρώσει τους απαιτούμενους βαθμούς από τα υποχρεωτικά κριτήρια, να συμπληρώσει την βαθμολογία του με επιπλέον βαθμούς από την ικανοποίηση κάποιων προαιρετικών οικολογικών κριτηρίων. Ορισμένα από τα προαιρετικά οικολογικά κριτήρια που στο σύνολο τους είναι 47 παρουσιάζονται παρακάτω:

✓ Τουλάχιστον 2 τοπικά προϊόντα από τρόφιμα τοπικής παραγωγής προσφέρονται σε κάθε γεύμα.

✓ Διάθεση ποδηλάτων στους επισκέπτες

Προκειμένου να απονεμηθεί το οικολογικό σήμα Ecolabel στο τουριστικό κατάλυμα, θα πρέπει να υποβληθεί φάκελος αίτησης, στον οποίο θα περιλαμβάνονται αποδεικτικά της εκπλήρωσης των απαιτήσεων των κριτηρίων, στον Αρμόδιο Φορέα του ΥΠΕΧΩΔΕ (Planeco Development Consultants , 2011).

2.14 Πρόγραμμα Χρηματοδότησης «Πράσινος Τουρισμός»

Το πρόγραμμα χρηματοδότησης «Πράσινος Τουρισμός» αφορά στην υλοποίηση επενδύσεων στον τομέα του τουρισμού από επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται ως ξενοδοχειακά ή λοιπά τουριστικά καταλύματα εντός της Ελληνικής Επικράτειας ενώ δεν εμπίπτουν στις εξαιρέσεις του Κανονισμού (ΕΚ) 1998/20061.

Το πρόγραμμα χρηματοδότησης «Πράσινος Τουρισμός» έχει ως σκοπό:

- Την ανάπτυξη της περιβαλλοντικής συνείδησης των εμπλεκόμενων στην τουριστική βιομηχανία και της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης των τουριστικών επιχειρήσεων.
- Την αναβάθμιση των προσφερόμενων υπηρεσιών των τουριστικών μονάδων, τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών και των περιβαλλοντικών τους επιδόσεων.
- Την δημιουργία υποδομών και σχεδίων δράσεων που πληρούν τα κριτήρια οικολογικής πιστοποίησης (ΕΣΠΑ, 2010).

Οι δικαιούχοι του προγράμματος χρηματοδότησης «Πράσινος Τουρισμός» μπορούν να είναι: Φυσικά ή Νομικά Πρόσωπα όπως Ανώνυμη Εταιρία, Εταιρία Περιορισμένης Ευθύνης, Ομόρρυθμη Εταιρία ή Ετερόρρυθμη Εταιρία, Κοινωνία Αστικού Δικαίου καθώς και νομικά πρόσωπα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που

διαχειρίζονται τουριστικά καταλύματα και λειτουργούν νόμιμα σύμφωνα με τις διατάξεις της νομοθεσίας. Επιλέξιμες για χρηματοδότηση είναι οι τουριστικές μονάδες που δραστηριοποιούνται ως τουριστικό κατάλυμα. Πιο συγκεκριμένα δικαίωμα συμμετοχής έχουν μόνο τα παρακάτω κύρια και μη κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα που λειτουργούν νόμιμα στην ελληνική επικράτεια ανεξαρτήτως κατηγορίας:

- Ξενοδοχεία κλασικού τύπου
 - Ξενοδοχεία τύπου επιπλωμένων διαμερισμάτων
 - Ξενοδοχεία μικτού τύπου (κλασικού τύπου και επιπλωμένων διαμερισμάτων)
 - Ξενοδοχειακές μονάδες και λοιπές τουριστικές μονάδες που λειτουργούν σε παραδοσιακά ή διατηρητέα κτίρια
 - Επιχειρήσεις ενοικιαζόμενων δωματίων, ενοικιαζόμενων επιπλωμένων διαμερισμάτων και μικτής μορφής ενοικιαζόμενων δωματίων και ενοικιαζόμενων επιπλωμένων διαμερισμάτων
 - Τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες
 - Τουριστικές επαύλεις
 - Οργανωμένες τουριστικές κατασκηνώσεις τύπου κάμπινγκ
- (ΕΣΠΑ, 2010)

Επιλέξιμες ενέργειες:

- Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης με στόχο την εξοικονόμηση ενέργειας
- Ανάπτυξη και εφαρμογή συστημάτων εξοικονόμησης ύδατος
- Διαχείριση απορριμμάτων
- Ανάπτυξη πράσινων πολιτικών και ενσωμάτωση προτύπων.
- Ενημέρωση και προβολή

Επιλέξιμες δαπάνες:

Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης με στόχο την εξοικονόμηση ενέργειας:

- Ενεργειακή αναβάθμιση κτιριακού κελύφους
- Επεμβάσεις εξοικονόμησης ενέργειας στις ηλεκτρικές μονάδες και στις λοιπές εγκαταστάσεις
- Αναβάθμιση του συστήματος φυσικού και τεχνητού φωτισμού

- Υποκατάσταση ηλεκτρικής ενέργειας και συμβατικών καυσίμων με φυσικό αέριο ή υγραέριο
- Εγκατάσταση συστήματος συμπαραγωγής θερμότητας και ηλεκτρισμού
- Αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας για παραγωγή θερμότητας, ψύξης ή ηλεκτρισμού
- Συστήματα διαχείρισης ενέργειας BEMS

Ανάπτυξη και εφαρμογή συστημάτων εξοικονόμησης ύδατος:

- Εγκατάσταση μηχανισμών εξοικονόμηση νερού σε λουτρά και αποχωρητήρια
- Εγκατάσταση ντους και βρυσών χαμηλής ροής
- Σύστημα ανίχνευσης και ελέγχου διαρροών
- Έξυπνο σύστημα» ποτίσματος
- Φύτευση περιβάλλοντος χώρου και στεγών
- Συγκέντρωση όμβριων υδάτων
- Αφαλάτωση θαλασσινού νερού
- Ανακυκλοφορία, καθαρισμός νερού πισίνας

Διαχείριση απορριμμάτων:

- Διαχωρισμός απορριμμάτων ανά κατηγορία
- Εξασφάλιση δυνατότητας διαχωρισμού νερού
- Τοπικός βιολογικός καθαρισμός
- Ανακύκλωση χαρτιού, μαγειρικού λαδιού, γυαλιού
- Κομποστοποίηση απορριμμάτων
- Επεξεργασία νερών για χρήση σε πότισμα και καθαριότητα εξωτερικών χώρων

Ανάπτυξη πράσινων πολιτικών και ενσωμάτωση προτύπων

- Εγκατάσταση συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης όπως ISO 14001, EMAS και ECOLABEL

Ενημέρωση και Προβολή

- Έντυπα φυλλάδια σχετικά με τις πράσινες ενέργειες και πολιτικές της επιχείρησης
- Επέκταση υφιστάμενων ιστοσελίδων για τις παραπάνω ενέργειες
- Ενέργειες ενημέρωσης πελατών για τις πράσινες ενέργειες και πολιτικές της επιχείρησης

(ΕΣΠΑ, 2010)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Πρότυπο αειφορικού τουρισμού με χρήση ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού

Ένα από τα σημαντικότερα πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης είναι το πρότυπο του αειφορικού τουρισμού με χρήση εναλλακτικών μορφών τουρισμού (Smith & Eadington, 1992).

Βασικό ρόλο σε αυτήν την πολιτική, έχει η τήρηση των αρχών της αειφορίας και ο μακροχρόνιος προγραμματισμός. Στα κράτη με σημαντική τουριστική δραστηριότητα και ανάπτυξη επαναπροσδιορίστηκε η τουριστική πολιτική ώστε να μπορέσουν να ξεπεραστούν σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι τουριστικές τους οικονομίες (Hunter & Green, 1995). Οι φορείς της κρατικής εξουσίας πρότειναν την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού ως διέξοδο από τα σοβαρά προβλήματα που αντιμετώπιζαν και ίσως, μία εκ νέου, αναπτυξιακή πορεία με ανοδικές τάσεις (Weiler & Hall, 1992).

Η αειφόρος ανάπτυξη και στον τουριστικό κλάδο επηρεάζεται κυρίως από τον σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης που αναπόφευκτα έχει ως στόχο την οικονομικοκοινωνική ισορροπία και την προστασία του περιβάλλοντος. Απαραίτητη κρίνεται δε και η ενίσχυση όλων των παραγόντων που συμβάλλουν στην ανατροφοδότηση της ανάπτυξης όπως η έρευνα, η εκπαίδευση, το μάρκετινγκ, η ιδιωτική πρωτοβουλία κτλ.

Το ειδικό θεσμικό πλαίσιο αποτελεί προϋπόθεση και προοπτική της αειφορικής ανάπτυξης στον τουριστικό τομέα, βάσει του οποίου θα προωθούνται και θα κατευθύνονται οι διαδικασίες του τοπικού αναπτυξιακού σχεδίου, το οποίο θα έχει ως βασικούς άξονες ανάπτυξης τη χρήση των ειδικών εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Η εφαρμογή προγραμμάτων αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης έχει διαφορετικό βαθμό επιτυχίας αναφορικά με την περιοχή και αυτό σχετίζεται άμεσα με τις σημαντικές ελλείψεις στον σχεδιασμό και τον προγραμματισμό της τουριστικής ανάπτυξης, καθώς και με την πρακτική εφαρμογή του σχεδιασμού. Πάντως, το πρότυπο αυτό παρουσιάζει επεκτατικές τάσεις στο διεθνή χώρο, λόγω

του ότι υιοθετείται από όλο και περισσότερους τουριστικούς προορισμούς, ενώ ταυτόχρονα προωθείται από διεθνείς και εθνικούς φορείς που σχετίζονται με την τουριστική πολιτική και ανάπτυξη.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού αποτελούν τμήμα των ειδικών μορφών και χαρακτηρίζονται επίσης από την ύπαρξη ενός κυρίαρχου ειδικού κινήτρου στη ζήτηση, το οποίο συνδέεται με συγκεκριμένα θέματα, όπως η φυσιολατρία, η περιήγηση, ο αθλητισμός κτλ. Στις εναλλακτικές μορφές, οι τουρίστες συχνά επιλέγουν έναν τρόπο ταξιδιού, στον οποίο κυριαρχεί η αυτονομία στις επιλογές και η περιήγηση με μικρή ή ελάχιστη χρήση υπηρεσιών οργανωμένου τουρισμού. Επιπρόσθετα, στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού καταγράφεται η συνεχής ανάπτυξη ειδικής υποδομής που εξυπηρετεί τους συγκεκριμένους τουρίστες. Στην αειφορική τουριστική ανάπτυξη, οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού θέτουν ως στόχο τη δημιουργία και εξέλιξη εξειδικευμένων υπηρεσιών για συγκεκριμένο τύπο τουριστικής ζήτησης, καθώς και τη συγκρότηση προτύπου ανάπτυξης, που είτε θα βελτιώσει την υπάρχουσα παραγωγική δομή είτε θα δημιουργήσει μια νέα, η οποία θα στηρίζεται εξολοκλήρου στην ανάδειξη και ενίσχυση των υποδομών και υπηρεσιών των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού (Weiler & Hall, 1992).

Παρακάτω διαφαίνονται οι πιο κύριες ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

- ✓ Κοινωνικός τουρισμός
- ✓ Κοινωνικός τουρισμός επαγγελματικών ενώσεων
- ✓ Αγροτουρισμός
- ✓ Συμπλέγματα αγροτουρισμού σε σύγχρονους οικισμούς, δομημένα με χαρακτηριστικά παραδοσιακών αγροτικών οικισμών
- ✓ Τουρισμός στην ύπαιθρο
- ✓ Τουρισμός παραχείμασης
- ✓ Αθλητικός τουρισμός
- ✓ Περιηγητικός τουρισμός
- ✓ Θαλάσσιος τουρισμός
- ✓ Οικολογικός τουρισμός
- ✓ Τουρισμός υγείας και φυσικής ζωής
- ✓ Ιαματικός τουρισμός

- ✓ Πολιτιστικός τουρισμός
- ✓ Εκπαιδευτικός τουρισμός
- ✓ Θρησκευτικός τουρισμός
- ✓ Συνεδριακός τουρισμός
- ✓ Εκθεσιακός τουρισμός
- ✓ Τουρισμός κινήτρων
- ✓ Επαγγελματικός τουρισμός
- ✓ Ορεινός τουρισμός
- ✓ Χειμερινός τουρισμός
- ✓ Γυμνιστικός τουρισμός
- ✓ Χρονομεριστική μίσθωση
- ✓ Τουρισμός περιπέτειας
- ✓ Τουρισμός σε οργανωμένα τουριστικά χωριά ειδικού τύπου
- ✓ Τουρισμός σε θεματικά πάρκα
- ✓ Αστικός τουρισμός

3.1 Εναλλακτικές μορφές τουρισμού έναντι μαζικού Τουρισμού

Σήμερα οι ήπιες μορφές τουρισμού αποτελούν ένα αυτοδύναμο φαινόμενο, συνώνυμο της κατανάλωσης και του ελεύθερου χρόνου. Παρουσίασαν μια ταχύτατη ανάπτυξη, μια χωρική εξάπλωση και μια κοινωνική αποδοχή σε παγκόσμιο επίπεδο, ώστε να θεωρούνται αναπόσπαστο κομμάτι της σύγχρονης πραγματικότητας. Η ανάπτυξή τους, με όλες τις συνέπειες που συνεπάγονται οι χώρο-χρονικές συγκεντρώσεις τους, ήρθε μέσα από την ανάγκη των τουριστών και των συνθηκών που επέβαλλαν τα σύγχρονα τουριστικά πρότυπα για να αμφισβητήσει το μοντέλο του μαζικά οργανωμένου τουρισμού (Τσάρτας, 1996).

Οι κυριότερες επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού στο περιβάλλον καταγράφονται επιγραμματικά παρακάτω:

Φυσικό περιβάλλον: Οι επιπτώσεις είναι πολύ πιο δραστικές σε περιοχές που θεωρούνται οικολογικά «ευαίσθητες», όπως υδροβιότοποι και ορεινές περιοχές.

Συγκρούσεις στις χρήσεις της γης: Ο μαζικός τουρισμός επεκτείνεται όλο και περισσότερο στο χώρο, με αποτέλεσμα να προκαλεί συχνά συγκρούσεις για τη χρήση της γης. Συχνό είναι το φαινόμενο της οικοπεδοποίησης, αλλά πολλές φορές ο

τουρισμός απορροφά επενδύσεις αναγκαίες για την παραγωγική ανάπτυξη και άλλων τομέων όπως ο αγροτικός.

Μετατροπή οικιστικών συνόλων ή χωρικών ενότητων σε τουριστικούς πόρους:

Το ζήτημα αυτό συνδέεται κυρίως με τους παραδοσιακούς οικισμούς και τις περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (χωρικές ενότητες με λίμνες, ποτάμια, φαράγγια, υγροβιότοπους, εθνικούς δρυμούς κ.τ.λ.). Το δομημένο και το φυσικό περιβάλλον διαμορφώνουν έναν ιδιότυπο τουριστικό πόρο που γίνεται πόλος έλξης τουριστών.

Προβλήματα ανάπτυξης, λειτουργίας και διαχείρισης τουριστικών περιοχών: Η αύξηση του αριθμού και των τύπων των τουριστικών θέρετρων στη μεταπολεμική περίοδο έθεσε ζητήματα λειτουργίας και διαχείρισής τους σε σχέση με το περιβάλλον, τη χωροταξία και την πολεοδομία. Αυτά αφορούν και στην ευρύτερη περιοχή όπου αναπτύσσονται τα θέρετρα με αποτέλεσμα να διαμορφωθούν κανόνες και πρότυπα διαχείρισης, προστασίας και ελέγχου του σύνθετου περιβάλλοντος (δομημένου και φυσικού) των περιοχών αυτών.

Με τον όρο «βιώσιμη» τουριστική ανάπτυξη χαρακτηρίζεται ο τύπος της τουριστικής ανάπτυξης που δραστηριοποιείται ισόρροπα στην τοπική, κοινωνική, οικονομική, πολιτιστική και περιβαλλοντική δομή της κάθε τουριστικής περιοχής, διαμορφώνοντας παράλληλα όρους (υπηρεσίες, υποδομές, τεχνογνωσία) για τη συχνή ανατροφοδότησή της.

Υπάρχουν πολλοί παράγοντες που επηρεάζουν τον τουρισμό. Με την εκτίμηση ότι ο παγκόσμιος πληθυσμός αναμένεται να αυξηθεί στα επόμενα χρόνια, όπως και το παγκόσμιο κατά κεφαλήν εισόδημα. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης θα αναβαθμίσουν το ρόλο τους και η πληροφόρηση θα γίνει περισσότερο άμεση, ενώ, με την τεχνολογία που προσφέρει το διαδίκτυο (internet), η φωνή του πολίτη θα γίνει δυνατότερη. Στις περιοχές που θα υπάρχει ειρήνη και θα επιβάλλεται νόμος, θα είναι δυνατόν να υπάρξει αυξημένη τουριστική ζήτηση από ένα νέο τύπο τουρίστα, ο οποίος θα έχει μεγαλύτερες απαιτήσεις από το τουριστικό προϊόν. Γι' αυτό το λόγο αναμένεται να γίνει εμφανής η ανάγκη για περισσότερο ολοκληρωμένη επιστημονική ανάλυση του τουριστικού αντικειμένου, η ανάγκη για ολοκληρωμένη τουριστική εκπαίδευση και η ανάγκη για ένα πραγματικό τουριστικό περιβάλλον, απαλλαγμένο από τις επιβαρύνσεις της ανεξέλεγκτης τεχνολογίας (Τσάρτας, 1996)

3.2 Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού

«Οι ειδικές μορφές τουρισμού χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ενός ειδικού και κυρίαρχου κινήτρου στη ζήτηση και από την ανάπτυξη μιας αντίστοιχης ειδικής υποδομής στις τουριστικές περιοχές, που αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση των τουριστών της κάθε ειδικής μορφής. Οι εναλλακτικές μορφές αποτελούν τμήμα των ειδικών μορφών, όπου επιπλέον οι τουρίστες συχνά επιλέγουν τον τρόπο οργάνωσης και διεξαγωγής του ταξιδιού, στο οποίο κυριαρχεί η αυτονομία των επιλογών και η περιήγηση με μικρή χρήση υπηρεσιών οργανωμένου τουρισμού » (Τσάρτας, 1998).

Σημαντικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός πως οι μορφές αυτές τουρισμού, ενδιαφέρονται περισσότερο για την προστασία του κοινωνικού και φυσικού περιβάλλοντος, μιας και οι περισσότερες δεν απαιτούν μεγάλης κλίμακας ανθρώπινες παρεμβάσεις σε ευαίσθητα περιβάλλοντα και οικοσυστήματα. Αυτό έχει πολύ μεγάλη σημασία, καθώς τουρισμός και περιβάλλον υπόκεινται σε μια σχέση αλληλεξάρτησης πολύ ουσιαστική, αφού ο τουρισμός δεν μπορεί να αναπτυχθεί χωρίς την ύπαρξη κάποιου ιδιαίτερου περιβάλλοντος φυσικού ή δομημένου και η ποιότητα του περιβάλλοντος εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό και από το είδος της τουριστικής ανάπτυξης που αναπτύσσεται σε αυτό.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού ξεφεύγουν από το μοντέλο ανάπτυξης της δεκαετίας του 60', που έγινε γνωστό σαν οργανωμένος μαζικός τουρισμός και συντέλεσε στη δημιουργία μιας σειράς αρνητικών επιπτώσεων, όπως την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, την τυποποίηση και αλλοίωση των τοπικών χαρακτηριστικών, την αυθαίρετη δόμηση και την άναρχη ανάπτυξη.

Από την άλλη πλευρά όμως, δεν έχουν όλες οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού ευεργετικές επιδράσεις στο περιβάλλον. Όπως σημειώνει ο Κοκκώσης, « η αυξημένη ζήτηση για δραστηριότητες αναψυχής, όπως γήπεδα γκολφ, water – sports, απαιτεί την υπερεκμετάλλευση τοπικών πόρων» (Κοκκώσης, 2001). Επιπρόσθετα, η ανάγκη για ειδικές διευκολύνσεις όπως μαρίνες, περιοχές water – skiing και aqua parks εντείνουν την ανοικοδόμηση και την συγκέντρωση δραστηριοτήτων σε περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές προωθώντας τα αρνητικά της μαζικής οικοπεδοποίησης του φυσικού περιβάλλοντος. Ένα σχετικό πρόβλημα αποτελεί το γεγονός της περιορισμένης πρόσβασης του κοινού σε τέτοιες περιοχές ειδικών δραστηριοτήτων.

Έτσι αναζητούνται πρότυπα με μακροχρόνια προοπτική τα οποία επιδιώκουν: την αποτελεσματικότητα της οικονομίας, την κοινωνική ισότητα και δικαιοσύνη και την προστασία του περιβάλλοντος, τα οποία διαμορφώνουν όρους για την συνεχή ανατροφοδότηση αυτής της ανάπτυξης (Κοκκώσης, 2001).

Γενικός Τουρισμός

Ο Γενικός τουρισμός είναι η πιο γνωστή και διαδεδομένη μορφή τουρισμού. Είναι η σημαντικότερη από άποψης μεγέθους στο σύνολο της τουριστικής αγοράς όσο και από άποψης τουριστικών αναγκών σε πόρους και υπηρεσίες που απαιτούνται για την καλύτερη εξυπηρέτηση των τουριστών.

Ο Γενικός τουρισμός διακρίνεται σε τρεις κατηγορίες :

1. Τουρισμό περιήγησης , που παρουσιάζει μεγάλη γεωγραφική κινητικότητα κατά το μεγαλύτερο μέρος των διακοπών του
2. Τουρισμό διαμονής, όπου ο τουρίστας παραμένει στην ίδια περιοχή καθ' όλη τη διάρκεια των διακοπών του και
3. Τουρισμό μεικτού χαρακτήρα, που συνδυάζει τις δύο προηγούμενες κατηγορίες.

(Σφακιανάκης, 2000)

Τουρισμός Εκθέσεων

Σ' αυτή τη μορφή τουρισμού υπάγονται κάθε είδους εκθέσεις που συνήθως οργανώνονται σε μεγάλα αστικά κέντρα, έτσι ώστε οι επισκέπτες να μπορούν να συνδυάζουν την επαγγελματική τους ενημέρωση και με κάποια άλλη μορφή τουρισμού (μορφωτικός, τουρισμός πόλεως κτλ.).

Για την ανάπτυξη του εκθεσιακού τουρισμού απαιτείται η ύπαρξη βασικής υποδομής, δηλαδή άρτια εξοπλισμένα εκθεσιακά κέντρα, που να παρέχουν χώρους στάθμευσης, βοηθητικούς χώρους, επισιτιστικά τμήματα, γραφεία εξυπηρέτησης επισκεπτών, ιατρείο, ταχυδρομείο (Σφακιανάκης, 2000).

Τουρισμός Αθλησης

Το είδος αυτό του τουρισμού έχει σκοπό τον συνδυασμό των διακοπών με την άσκηση ενός αθλήματος όπως γκολφ, τένις, ιππασία, ποδηλασία, πεζοπορία θαλάσσια σπορ, προγράμματα γυμναστικής κτλ.

Προϋπόθεση για την ανάπτυξη αυτής της μορφή τουρισμού είναι η ύπαρξη καταλυμάτων που να υποστηρίζουν τη δυνατότητα των τουριστών να αθληθούν μέσα στους χώρους του ξενοδοχείου (Σφακιανάκης, 2000).

Συνεδριακός Τουρισμός

Στον συνεδριακό τουρισμό υπάγονται όλες οι οργανωμένες εκδηλώσεις όπως συνέδρια, συναντήσεις πολλών ή λίγων συμμετεχόντων σε τοπικό, εθνικό ή διεθνές επίπεδο που συνήθως διαρκούν δύο με πέντε ημέρες. Για την ανάπτυξη αυτής μορφής τουρισμού απαιτείται η ύπαρξη της κατάλληλης υποδομής και ανωδομής, δηλαδή σύγχρονα συνεδριακά κέντρα μεγάλης χωρητικότητας με χωριζόμενες αίθουσες και τελευταίας τεχνολογίας οπτικοακουστικά μέσα, μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες, χώρους στάθμευσης αυτοκινήτων, ιατρεία, νοσοκομεία, εστιατόρια, γραφεία πληροφοριών για τους συνέδρους (Κραβαρίτης 2007).

Τουρισμός Περιπέτειας

Σε αυτήν τη μορφή τουρισμού εμπεριέχεται έντονα το στοιχείο του άγνωστου και της έκπληξης στα πλαίσια της εξερεύνησης τόπων. Αυτή τη μορφή τουρισμού συνήθως επιλέγουν νέοι άνθρωποι κυρίως ελεύθεροι προκειμένου να αντισταθμίσουν το στρες και τη ρουτίνα των αστικών κέντρων διοχετεύοντας την ενέργειά τους σε δραστηριότητες όπως φωτογραφικά σαφάρι, κωπηλασία σε ορμητικούς ποταμούς, περιπλανήσεις σε άγνωστες περιοχές (Σφακιανάκης, 2000).

Οικογενειακός Τουρισμός

Τα ξενοδοχεία που ενδείκνυνται για οικογενειακές διακοπές παρέχουν ειδικές εκπτώσεις για τα παιδιά και τα μωρά, δραστηριότητες για παιδιά όπως παιδικές χαρές, αίθουσες παιχνιδιών, παιδικές πισίνες, παιδικά εστιατόρια, παιδικούς σταθμούς αλλά και ειδικευμένο προσωπικό επιτήρησης, baby sitting.

Εκτός από την υποδομή αυτή των ξενοδοχείων η περιοχή θα πρέπει να βρίσκεται σε χώρα που να χαρακτηρίζεται από πολιτική σταθερότητα, να μην εγκυμονεί κινδύνους για τη σωματική ακεραιότητα των επισκεπτών(Σφακιανάκης, 2000).

Τουρισμός Τρίτης Ηλικίας

Οι άνθρωποι της τρίτης ηλικίας διαθέτουν αρκετό ελεύθερο χρόνο για διακοπές, σταθερό εισόδημα, ψηλό δείκτη αποταμίευσης και μεγάλη επιθυμία για ταξίδια. Τα άτομα της τρίτης ηλικίας είναι άτομα συντηρητικά λόγω νοοτροπίας και έτσι επιλέγουν κυρίως προορισμούς στο εσωτερικό της χώρας τους ή το πολύ σε κοντινές χώρες μ' αυτή της διαμονής τους, ενώ προτιμούν να ταξιδεύουν με τρένο, πούλμαν, ιδιωτικό αυτοκίνητο, πλοίο και σπάνια με αεροπλάνο (Σφακιανάκης, 2000).

Ορεινός Τουρισμός

Ο ορεινός τουρισμός παρουσιάζει κάποιες ομοιότητες με τον τουρισμό χειμερινών σπορ αλλά δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να ταυτιστεί μ' αυτόν. Ο ορεινός τουρισμός δεν έχει τον χρονικό περιορισμό της εποχής και αναφέρεται στο σύνολο των δραστηριοτήτων υπαίθριας αναψυχής που εκδηλώνονται μόνο σε ορεινές περιοχές.

Για την ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού απαιτείται η ύπαρξη καταλυμάτων που να εναρμονίζονται με το περιβάλλον, εστιατόρια, μπαρ, χώροι αναψυχής, συγκοινωνιακό δίκτυο, εύκολη πρόσβαση σε νοσοκομεία (Λύτρα, 2006).

Αγροτουρισμός

Ο αγροτουρισμός αναφέρεται σε δραστηριότητες υπαίθριας αναψυχής και τουρισμού που αναπτύσσονται σε αγροτικό χώρο και εντάσσονται στα πλαίσια της αγροτικής ζωής με συχνό το φαινόμενο αναπαράστασης της αγροτικής ζωής στον εκάστοτε τόπο.

Το είδος αυτού του τουρισμού χωρίζεται σε δύο βασικές μορφές:

1. Στη μορφή αυτή που καλύπτει την υποδοχή και φιλοξενία τουριστών σε αγροκτήματα, όπου οι φιλοξενούμενοι συμμετέχουν στη ζωή των αγροτών αλλά και στις καθημερινές τους καθιερωμένες δραστηριότητες.
2. Σ' εκείνη που οι τουρίστες μένουν σε καταλύματα που βρίσκονται σε αγροτικές περιοχές όμως δεν συμμετέχουν στις αγροτικές εργασίες ενώ τα καταλύματα δεν είναι συνήθως πολυτελούς κατασκευής και παρέχουν «κρεβάτι και πρωινό».

Για την ανάπτυξη του αγροτικού τουρισμού δίνονται μεγάλες επιχορηγήσεις από το κράτος προκειμένου να δημιουργηθεί η κατάλληλη υποδομή και ανωδομή (Σφακιανάκης, 2000).

Θαλάσσιος Τουρισμός

Ο θαλάσσιος τουρισμός αποτελεί μια από τις έντονες και δυναμικές μορφές τουρισμού στη χώρα μας, κι αυτό λόγω της ύπαρξης πολλών αξιόλογων θαλάσσιων περιοχών, που επιτρέπουν την ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού. Οι δραστηριότητες που αναπτύσσονται στα πλαίσια του θαλάσσιου τουρισμού είναι οι κρουαζιέρες, η ναύλωση ταχύπλοων σκαφών, θαλαμηγών, ιστιοφόρων κτλ.

Τα άτομα που επιλέγουν αυτή τη μορφή τουρισμού είναι άτομα υψηλής εισοδηματικής στάθμης αφού η επιλογή αυτού του είδους τουρισμού κοστίζει πολύ περισσότερο από συμβατικές διακοπές (Σφακιανάκης, 2000).

Θρησκευτικός Τουρισμός

Ο θρησκευτικός τουρισμός αφορά μια κατηγορία ατόμων που επισκέπτονται θρησκευτικούς τόπους μέσα στη χώρα διαμονής τους συνήθως, για λόγους λατρείας, για να λάβουν μέρος σε τελετές, για να προσευχηθούν, για να εκπληρώσουν κάποιο τάμα κτλ. Είναι μια σχετικά φθηνή μορφή τουρισμού ενώ για την ανάπτυξη της δεν απαιτείται ειδική υποδομή (Λύτρας, 2001).

Τουρισμός Κινήτρων

Ο τουρισμός κινήτρων είναι μια νέα μορφή τουριστικής δραστηριότητας, η οποία στηρίζεται στην προσπάθεια πολλών μεγάλων επιχειρήσεων να αυξήσουν την παραγωγικότητα των υπαλλήλων τους. Οι επιχειρήσεις προκειμένου να πετύχουν τους στόχους τους, προσφέρουν στους εργαζόμενους σ' αυτές κίνητρα, μεταξύ αυτών και πακέτα διακοπών.

Βασική προϋπόθεση είναι να προσφέρεται προορισμός που έχει κάποια ιδιαιτερότητα σε σχέση με τους άλλους και που θα ήταν σχετικά δύσκολο για τον εργαζόμενο να πάει εκεί με δικά του έξοδα. Τα πακέτα αυτά είναι ολιγόημερα και αφορούν πολυτελείς εγκαταστάσεις αλλά όχι πολυσύχναστες (Σφακιανάκης, 2000).

Οικολογικός Τουρισμός

Ο οικολογικός τουρισμός βασίζεται στο σεβασμό του ανθρώπου προς τη φύση και εντάσσεται στα πλαίσια ανάπτυξης των παραδοσιακών οικισμών, των βιοτόπων, των εθνικών δρυμών κτλ. Για τις μετακινήσεις τους όσοι επιλέξουν αυτή τη μορφή τουρισμού αποφεύγουν τα μαζικά μέσα μετακίνησης όσο αυτό είναι εφικτό εστιάζοντας σε δραστηριότητες όπως η πεζοπορία και η ποδηλασία (Θεωδοροπούλου, 2006).

Κοινωνικός Τουρισμός

Ο κοινωνικός τουρισμός διευκολύνει τη συμμετοχή των ασθενέστερα κοινωνικά τάξεων στην τουριστική δραστηριότητα. Οι παροχές αυτές στο κοινωνικό σύνολο, στις ανεπτυγμένες οικονομικά χώρες αποτελούν υποχρέωση του κράτους προκειμένου να έχουν και άνθρωποι με χαμηλό εισόδημα τη δυνατότητα να ξεκουραστούν και να ισορροπήσουν σωματικά και ψυχικά. Για την ανάπτυξη κοινωνικού τουρισμού απαιτείται η ύπαρξη καταλυμάτων που να ανταποκρίνονται στην αγοραστική δυνατότητα της ομάδας αυτής ανθρώπων, η χορήγηση επιδομάτων από το κράτος, η ύπαρξη επιχορηγούμενων προγραμμάτων από το κράτος που να απευθύνονται σε στρατιώτες, σπουδαστές, συνταξιούχους (Kurek, 2003).

Φυσιολατρικός ή φυσιογνωστικός τουρισμός

Ο τουρισμός της μορφής αυτής έχει σαν σκοπό την απόλαυση και τη γνώση της φύσης με απώτερο όφελος την ψυχική και φυσική ευεξία του ατόμου από τις καλύτερες συνθήκες ζωής κοντά στο φυσικό περιβάλλον και με απόλυτο σεβασμό ως προς αυτό, μακριά από την καθημερινότητα των αστικών κέντρων και την επιβάρυνση του περιβάλλοντός τους.

Τη μορφή αυτή προτιμούν κυρίως άτομα με κλίση προς τη φυσική ζωή ή έχουν επιστημονικό ενδιαφέρον (Σφακιανάκης, 2000).

Ιαματικός τουρισμός ή θερμαλισμός

Ο ιαματικός τουρισμός είναι προϊόν αξιοποίησης των διαφόρων ιαματικών πηγών τα νερά των οποίων έχουν θεραπευτικές ιδιότητες. Οι χρήστες των ιαματικών πηγών είναι πάρα πολλοί, ιδιαίτερα τα άτομα τρίτης ηλικίας, και η μορφή αυτή του

τουρισμού προσπαθεί να καλύψει τις ανάγκες των ατόμων αυτών (Σφακιανάκης, 2000).

Επαγγελματικός ή εμπορικός τουρισμός

Με βάση τον ορισμό του τουρισμού, η μετακίνηση με σκοπό την άσκηση επαγγέλματος δεν ορίζεται ως τουρισμός. Όταν μιλάμε για επαγγελματικό τουρισμό εννοούμε τις μετακινήσεις που σκοπό έχουν να δώσουν, στον επαγγελματία ή στον έμπορο, τη δυνατότητα να αποκομίσει οφέλη για την άσκηση του επαγγέλματός του ή της εμπορίας του, με τη συμμετοχή του σε αποστολές και με συμμετοχές του σε διάφορες εκθέσεις αντίστοιχου ενδιαφέροντος ή ακόμη να αντιπροσωπεύσει κάποια προϊόντα στον τόπο της μόνιμης διαμονής του (Σφακιανάκης, 2000).

Δασοτουρισμός

Είναι η μορφή που προσφέρει στον τουρίστα τη δυνατότητα ν' ανακαλύψει και να χαρεί τις ομορφιές του δάσους με περιπάτους, πικ-νικ, παρατήρηση του φυτικού και ζωικού στοιχείου του και να το προστατέψει από βλάβες όπως πυρκαγιές και παράνομη υλοτομία. Απευθύνεται σε ανθρώπους με απόλυτο σεβασμό στο περιβάλλον και τον φυσικό τρόπο ζωής πέρα από τα στενά όρια των αστικών κέντρων.

Για την ανάπτυξη της μορφής αυτής, οι βασικοί φορείς ανάπτυξης είναι τα δασαρχεία και οι τοπικές αυτοδιοικήσεις των περιοχών που θα πρέπει να διευκολύνουν την πρόσβαση και την ασφαλή διακίνηση μέσα στα δάση δημιουργώντας μονοπάτια, χώρους ξεκούρασης και αναψυχής (Σφακιανάκης, 2000).

Τουρισμός για νέους

Πρόκειται για μια ειδική μορφή τουρισμού διακρινόμενη από πλευράς ηλικιακής σύνθεσης του τουριστικού πληθυσμού στο οποίο αναφέρεται είναι ο τουρισμός για νέους. Όπως προκύπτει και από την ονομασία του, αφορά σε τουριστικές δραστηριότητες για νέους.

Στη χώρα μας εφαρμόζονται προγράμματα τουρισμού για νέους υπό την αιγίδα της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς που προσφέρονται στους δικαιούμενους νέους προσδοκώντας να προσφέρει με πολύ χαμηλό κόστος διακοπές, να δώσει τη

δυνατότητα πολιτιστικής αναβάθμισης και επικοινωνίας στους νέους και να παρέχει γνώση, μόρφωση και βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου(Σφακιανάκης, 2000).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Ο Αγροτουρισμός στην Περιφέρεια Κρήτης

4.1 Γενικά χαρακτηριστικά αγροτουρισμού

Ο Αγροτουρισμός αποτελεί μια εναλλακτική μορφή τουρισμού που σχετίζεται με τις δραστηριότητες της υπαίθριας ζωής. Αποτελεί επίσης μια ήπια μορφή βιώσιμης ανάπτυξης και υπερδραστηριότητας όπου ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να δει και να γνωρίσει αγροτικές περιοχές, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή κουζίνα και την καθημερινή ζωή των κατοίκων, τα πολιτισμικά στοιχεία και τα αυθεντικά χαρακτηριστικά του χώρου αυτού πάντα με σεβασμό προς τη φύση. Επιπλέον, ο αγροτουρισμός, κινητοποιεί τις παραγωγικές, πολιτισμικές και αναπτυξιακές δυνάμεις ενός τόπου, και συμβάλλει στην αειφόρο ανάπτυξη, καθώς και στην περιβαλλοντική, οικονομική, και κοινωνική ανάπτυξη του αγροτικού χώρου. (Ασκέλη, 2007)

Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του αγροτουρισμού είναι:

✓ Ο Γεωγραφικός Χώρος

Ο αγροτουρισμός αναπτύσσεται σε μη αστικό χώρο, δηλαδή κάθε γεωγραφική περιοχή που βρίσκεται στην περιφέρεια και η πλειοψηφία του πληθυσμού της εξαρτάται οικονομικά από τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Είναι γεγονός ότι, ο αγροτουρισμός έχει ταυτιστεί με τον όρο τουρισμός της υπαίθρου, λόγω του ότι αναπτύσσεται σε περιοχές που οι αγροτικές δραστηριότητες είναι κυρίαρχες για την τοπική οικονομία. Οι πόροι που διατίθενται στον υφιστάμενο χώρο, είτε αυτοί αναφέρονται στη φύση στον άνθρωπο, στον πολιτισμό αποτελούν τα πρωταρχικά στοιχεία για την αξιοποίηση και την ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Οι δραστηριότητες του αγροτουρίστα δεν πρέπει να ξεφεύγουν από την κεντρική ιδέα του αγροτουρισμού και τις ιδιαιτερότητες της κάθε αγροτουριστικής περιοχής, που σχετίζονται με τη διαβίωση σε αγροτικές περιοχές.

Ο αγροτουρισμός εκδηλώνεται σε :

- ↗ Αγροτικές περιοχές
- ↗ Παραλιακές ή νησιωτικές περιοχές
- ↗ Παραδοσιακούς οικισμούς
- ↗ Χωριά ιδιαίτερου φυσικού κάλους

➤ Προστατευόμενες περιοχές
(Ασκέλη, 2007)

✓ Συμπληρωματικότητα

Ο όρος της συμπληρωματικότητας έγκειται στο ότι ο αγροτουρισμός επιλέγεται ως επιχειρηματική δραστηριότητα κυρίως από άτομα που ασχολούνται με τη γεωργία. Έτσι, στα πλαίσια της γεωργικής δραστηριότητας ο αγροτουρισμός έρχεται να ενισχύσει το εισόδημα του αγρότη και το επίπεδο της τοπικής οικονομίας, χωρίς όμως να αλλάξει η αρχική του επαγγελματική ενασχόληση με την αγροτική και κτηνοτροφική παραγωγή. Ως εκ τούτου, οι αγρότες έχουν την δυνατότητα αναπτύσσοντας τον αγροτουρισμό να αυξήσουν τα εισοδήματά τους με διάφορους τρόπους, όπως προσφορά διαμονής σε τουρίστες, ξενάγηση τουριστών στο αγρόκτημα και συμμετοχή σε αγροτικού τύπου δραστηριότητες όπως ιππασία, παραγωγή, επεξεργασία και άμεση διάθεση αγροτικών προϊόντων και ειδών λαϊκής τέχνης.

Τα οφέλη του αγροτουρισμού παρουσιάζονται παρακάτω:

A) Ο αγροτουρισμός αποτελεί τον συνδετικό κρίκο μεταξύ του πρωτογενούς – δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα οικονομικής δραστηριότητας.

- ✓ Άμεση διάθεση και προβολή των προϊόντων
- ✓ Εκμετάλλευση των προϊόντων για παρασκευή παραδοσιακών γλυκισμάτων και φαγητών για τους τουρίστες
- ✓ Ανάπτυξη και διατήρηση παραδοσιακών σχολείων με οικονομικό όφελος.

B) Μακροπρόθεσμη διατήρηση της ταυτότητας ενός τόπου

- ✓ Επικοινωνία και αλληλεπίδραση τουριστών- κατοίκων
- ✓ Διαπαιδαγώγηση των επισκεπτών για την πολιτισμικότητα αλλά και σεβασμό στο περιβάλλον
- ✓ Διατήρηση των τοπικών προϊόντων, παραδοσιακών ασχολιών (Ασκέλη, 2007).

Γ) Αποφέρει άμεσα οικονομικά οφέλη αφού πρόκειται για οικογενειακές ή συνεταιριστικές επιχειρήσεις που ταυτόχρονα δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας.

Δ) Θετική συμβολή στην περιφερειακή οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη

Ε) Ισχυρή ενεργοποίηση των γυναικών που συχνά ασχολούνται με αγροτουριστικές επιχειρήσεις διαφόρων ειδών.

Λόγοι ανάπτυξης του αγροτουρισμού

Οι λόγοι που οδήγησαν στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού σχετίζονται κυρίως με τη ζήτηση για αγροτουρισμό αλλά και την προσφορά αγροτουριστικών προϊόντων. Όσον αφορά στην ζήτηση, μεγάλη σημασία έχει η ανάγκη των επισκεπτών που δεν αντέχει να περνά τις διακοπές του σε μεγάλα παραθεριστικά κέντρα που οδηγεί στην αναζήτηση άλλων μορφών τουρισμού. Επιπλέον, ισχυρό κίνητρο αποτέλεσε η μείωση των εισοδημάτων των αγροτών στην αύξηση της προσφοράς τα τελευταία χρόνια. Ο λόγος αυτός οδήγησε τον αγρότη να αναζητήσει καινούργιες επιλογές για το μέλλον της γεωργικής του εκμετάλλευσης που εξαρτώνται από το χώρο που έχει.

Είδη αγροτουριστικών επιχειρήσεων

☞ Κατάλυμα

Προκειμένου να χαρακτηριστεί ένα κατάλυμα ως αγροτουριστικό απαραίτητη προϋπόθεση είναι να έχει διατηρήσει τον παραδοσιακό του χαρακτήρα και αυτό γιατί είναι ιδιαίτερα σημαντικό για κάποιον που το επισκέπτεται να μπορεί να αποκτήσει την αίσθηση της ζωής στη φύση και να αντλεί μέσα από το κατάλυμα πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο ζωής των κατοίκων.

☞ Επισκέψιμα αγροκτήματα

Τα επισκέψιμα αγροκτήματα αποτελούν στην ουσία την αποτύπωση της καθημερινότητας των αγροτών, καθώς ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να έρθει σε επαφή με τα ζώα που εκτρέφονται, να παρακολουθήσει και εφόσον το επιθυμεί να συμβάλει στις διαδικασίες σίτισης, αρμέγματος, συγκομιδής καρπών και να γνωρίσει από κοντά τον τρόπο ζωής των ανθρώπων της υπαίθρου. Είναι γεγονός ότι τα αγροκτήματα που έχουν δημιουργηθεί στην Κρήτη αλλά και στην υπόλοιπη Ελλάδα παρέχουν την δυνατότητα ολοκληρωμένης φιλοξενίας όπως διαμονής και σίτισης των επισκεπτών τους. (Ασκέλη, 2007)

☞ Χώροι εστίασης και αναψυχής

Εδώ ανήκουν οι παραδοσιακές ταβέρνες και τα καφενεία, καθώς η γαστρονομία αποτελεί ένα αναπόσπαστο κομμάτι της αγροτουριστικής δραστηριότητας και οι εκάστοτε επισκέπτες επιθυμούν να γευτούν τοπικά παραδοσιακά εδέσματα. Η δημιουργία παραδοσιακών χώρων εστίασης και αναψυχής είναι αδιαμφισβήτητα μια από τις κυριότερες τάσεις στην επιχειρηματικότητα και την ανάπτυξη της ενδοχώρας σε πολλές περιοχές της Κρήτης

☞ **Οινοποιεία και ελαιοτριβεία**

Η παραγωγή κρασιού και λαδιού πάντα αποτελούσε κύρια πηγή εισοδήματος των αγροτών. Έτσι, εκμεταλλευόμενοι την ευκαιρία του αγροτουρισμού, αναστηλώσαν και επαναλειτούργησαν, πολλά εγκαταλελειμμένα οινοποιεία και ελαιοτριβεία, παρουσιάζοντας στους επισκέπτες τους τον παλιό παραδοσιακό τρόπο παραγωγής κρασιού και λαδιού.

☞ **Θεματικά πάρκα**

Η πολιτιστική κληρονομία κάθε τόπου είναι ένα στοιχείο που παρουσιάζει με τον καλύτερο τρόπο τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του. Η διατήρηση των παραδόσεων, η αναβίωση ηθών και εθίμων και η διαφύλαξη πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων είναι σε θέση να ενισχύσουν την εικόνα ενός αγροτουριστικού προορισμού. Μερικά από τα πιο χαρακτηριστικά θεματικά πάρκα είναι τα πατητήρια, τα αποστακτήρια, οι νερόμυλοι και οι αλευρόμυλοι.

☞ **Πρατήρια ή εκθετήρια αγροτουριστικών προϊόντων**

Τα πρατήρια ή εκθετήρια είναι καταστήματα στα οποία πωλούνται αποκλειστικά παραδοσιακά προϊόντα που παράγονται σε κάθε περιοχή. Με αυτό τον τρόπο, δίνεται η δυνατότητα στους επισκέπτες να γνωρίσουν προϊόντα που ήταν άγνωστα και να γνωρίσουν τις διατροφικές συνήθειες των κατοίκων. (Ασκέλη, 2007)

4.2 Αγροτουρισμός στην Κρήτη

Η Κρήτη ως τουριστικός προορισμός παρουσίασε ραγδαία ανάπτυξη σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, γεγονός που οφείλεται κυρίως:

- ✓ Στην γεωγραφική της θέση
- ✓ Στο πλήθος και την ποικιλία των τουριστικών της πόρων
- ✓ Στο επίπεδο των προσφερόμενων υπηρεσιών

- ✓ Στην υποστήριξη του προορισμού από μεγάλους ταξιδιωτικούς οργανισμούς ως προορισμό (Εξαρχος & Καραγιάννης, 2004)

Μετά την επέλαση του μαζικού τουρισμού για χρόνια από την Κρήτη, είναι η ώρα η τουριστική ανάπτυξη του νησιού να στηριχθεί στην ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού της προϊόντος, δίνοντας έμφαση στην διαφοροποίηση και στον εμπλουτισμό του και μέσα από ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού προκειμένου να καταστεί βιώσιμη. Η Κρήτη είναι ένας τόπος που λόγω της μορφολογίας της, της πλούσιας πολιτιστικής κληρονομιάς της, της ιστορίας της, του κλίματος της, του ρυθμού αλλά και των προοπτικών ανάπτυξης της, έχει την δυνατότητα ανάπτυξης πολλών εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Ο αγροτουρισμός λοιπόν είναι μια από τις κυριότερες μορφές, η οποία ήδη γνωρίζει άνθηση στην Κρήτη. Γεγονός αποτελεί άλλωστε ότι η Αγροτουριστική ΑΕ, ο κατ'εξοχήν αρμόδιος φορέας του αγροτουρισμού, επέλεξε έναν από τους τέσσερις νομούς της Κρήτης το Ρέθυμνο, προκειμένου να αναπτύξει και να εφαρμόσει ένα πιλοτικό πρόγραμμα για την ανάπτυξη του συγκεκριμένου τομέα. Κάνοντας αγροτουρισμό στην Κρήτη, ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να ηρεμήσει ακούγοντας τους ήχους της φύσης και να έρθει σε επαφή με τον παραδοσιακό τρόπο ζωής των κατοίκων των χωριών συμμετέχοντας σε αγροτικές ή κτηνοτροφικές εργασίες. Επιπλέον του δίνεται η ευκαιρία να γνωρίσει την αυθεντική Κρητική κουζίνα βοηθώντας παράλληλα την ετοιμασία της αλλά και να κάνει ιππασία στα βουνά και τις πεδιάδες της.

Για τον λόγο αυτό, στην Κρήτη υπάρχουν ήδη πολλά παραδοσιακά ξενοδοχεία και ξενώνες και ο ρυθμός τους αυξάνεται συνεχώς. Σε αρκετές περιοχές του νησιού υπάρχουν ξενοδοχεία με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά προσαρμοσμένα στο φυσικό περιβάλλον και στην παραδοσιακή αρχιτεκτονική της Κρητικής υπαίθρου ενώ η διαμονή σε παραδοσιακούς οικισμούς από πέτρα και ξύλο σίγουρα θα ενθουσιάσει κάθε επισκέπτη (Εξαρχος & Καραγιάννης, 2004).

4.3 Θετικά και αρνητικά στοιχεία του Αγροτουρισμού στην Κρήτη

Οι προοπτικές περαιτέρω ανάπτυξης του αγροτουρισμού στην Κρήτη όπως και αρνητικά στοιχεία που υπάρχουν, παρουσιάζονται παρακάτω:

Θετικά στοιχεία για την άνθηση του αγροτουρισμού στην Κρήτη

✓ Το πλούσιο και άθικτο φυσικό περιβάλλον

Το πλούσιο και άθικτο φυσικό περιβάλλον αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα κριτήρια όσων επιλέγουν τον αγροτουρισμό για τις διακοπές τους καθώς επιθυμούν το μέρος που θα επισκεφτούν να έχει ένα ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον. Η Κρήτη, ως ευλογημένος τόπος που είναι, διαθέτει ένα πλούσιο, αγνό και άθικτο περιβάλλον. Για τον λόγο αυτό, ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να γνωρίσει σπάνια είδη χλωρίδας και πανίδας τα οποία υπάρχουν μόνο στην Κρήτη και να εκτιμήσει ένα ιδιαίτερο τοπίο που του παρουσιάζεται. Επιπλέον, έχει την δυνατότητα να συνδυάσει την άγρια ομορφιά του βουνού με τις μοναδικές θάλασσες και παραλίες, ερχόμενος σε επαφή με συχνές εναλλαγές τοπίου, νοοτροπιών και κλίματος.

✓ Άριστο κλίμα

Στην Κρήτη επικρατούν άριστες κλιματολογικές συνθήκες καθώς το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου υπάρχει αρκετή ηλιοφάνεια και ήπιος καιρός κατά τους χειμερινούς μήνες σε αντίθεση με άλλα μέρη της Ελλάδας. Επιπλέον, δεν σημειώνονται αρκετές χιονοπτώσεις στα βουνά της Κρήτης, επιτρέποντας την στα ορεινά χωριά για την εξερεύνηση τους σε όλη την διάρκεια του χρόνου.

✓ Πλούσια τοπική παράδοση

Βασικό στοιχείο ταυτότητας για την ισχυρή ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην Κρήτη είναι η πλούσια τοπική παράδοση, καθώς υπάρχουν και πολύ συχνά αναβιώνουν έθιμα που δεν υπάρχουν σε άλλες περιοχές της χώρας. Επιπλέον, έθιμα όπως η απόσταξη της ρακής, οι κούρες των προβάτων και πολλά άλλα αρχίζουν και αναβιώνουν σε πολλά χωριά της Κρητικής ενδοχώρας συνοδευόμενα από συναθροίσεις και γλέντια. Επιπρόσθετα, υπάρχουν πολλά λαογραφικά έθιμα προς αναπαράσταση όπως είναι ο Κρητικός γάμος (Εξαρχος & Καραγιάννης, 2004).

✓ Η ενδοχώρα

Πολλά μέρη της Κρητικής ενδοχώρας αν και άγνωστα στο ευρύ κοινό, παρουσιάζουν στοιχεία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, σπάνια χλωρίδα και πανίδα, μέρη που δεν είναι εύκολα επισκέψιμα και που αποτελούν κίνητρο για πολλούς να τα εξερευνήσουν.

✓ Οι κάτοικοι – Κρητική φιλοξενία

Ισχυρό σημείο του αγροτουρισμού στην Κρήτη αποτελούν οι άνθρωποι που κατοικούν στα χωριά μια και είναι οι καλύτεροι εκπρόσωποι της Κρητικής φιλοξενίας και του πνεύματος των Κρητικών. Οι επισκέπτες των περιοχών αυτών αναζητούν την αυθεντικότητα που διαφοροποιεί τους Κρητικούς από τους κατοίκους άλλων περιοχών στην Ελλάδα. Είναι επίσης εκείνοι που κρατούν την μοναδικότητα και την αυθεντικότητα των περιοχών τους αλλά και να την προωθήσουν προκειμένου να προσελκύσουν επισκέπτες στον τόπο τους.

✓ Γαστρονομία – Κρητική κουζίνα

Η Κρητική κουζίνα και η κρητική διατροφή κερδίζουν συνεχώς έδαφος στις διεθνείς αγορές αλλά και το επιστημονικό ενδιαφέρον, κάνοντας εκτεταμένες αναφορές και αφιερώματα στον κρητικό τρόπο διατροφής.

Αρνητικά στοιχεία για την άνθηση του αγροτουρισμού στην Κρήτη

✘ Παγιωμένη ταυτότητα

Με την χρήση του όρου «παγιωμένη ταυτότητα», εννοούμε την εικόνα που έχει επικρατήσει για την Κρήτη στην παγκόσμια τουριστική αγορά η οποία είναι ταυτισμένη με τον μαζικό τουρισμό, τις μεγάλες μονάδες και τα τελευταία χρόνια με το all inclusive που αφήνουν ελάχιστα περιθώρια ανάπτυξης των στοιχείων διαφοροποίησης του τουριστικού προϊόντος.

✘ Προσβασιμότητα

Η προσβασιμότητα στην Κρήτη αποτελεί σημαντικό πρόβλημα για τους επισκέπτες καθώς για να γίνει αυτό θα πρέπει να χρησιμοποιήσει αεροπλάνο η πλοίο, γεγονός που συχνά αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για κάποιον που επιθυμεί να την επισκεφτεί καθώς αφενός αυξάνει το κόστος των διακοπών και αφετέρου απαιτούνται περισσότερες μέρες. (Εξαρχος & Καραγιάννης, 2004)

✘ Εσωτερικός, Κρητικός τουρισμός

Είναι γεγονός ότι οι κάτοικοι της Κρήτης, δεν έχουν ιδιαίτερα ανεπτυγμένη την ανάγκη για εσωτερικό τουρισμό. Προτιμούν τις μονοήμερες εκδρομές και αυτές σπάνια εντός Κρήτης ακόμα και αν αφορούν χειμερινές διακοπές ή ένα τριήμερο.

✘ Έλλειψη υποδομών

Βασική αιτία μη ανάπτυξης της ενδοχώρας της Κρήτης είναι το γεγονός ότι δεν υπάρχουν πολλές υποδομές που να κάνουν την πρόσβαση εύκολη και το οδικό δίκτυο του νησιού είναι παλιό.

✱ Έλλειψη δικτύωσης των επιχειρήσεων

Επιπλέον αδυναμία αποτελεί το γεγονός ότι οι αγροτουριστικές επιχειρήσεις δεν υποστηρίζουν την μεταξύ τους δικτύωση και συνεργασία, πράγμα που πρέπει να καλλιεργηθεί.

✱ Έλλειψη συντονισμένης στρατηγικής για την προβολή και προώθηση του αγροτουρισμού στην Κρήτη.

Οι προσπάθειες προβολής και προώθησης του αγροτουρισμού στην Κρήτη από τους αρμόδιους φορείς είναι μικρής κλίμακας, καθώς δεν υπάρχει μια συλλογική πρωτοβουλία (Εξάρχος & Καραγιάννης, 2004).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης είναι απαραίτητη, καθώς για να προχωρήσουμε στο σχεδιασμό της εφαρμογής των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού θα πρέπει να γνωρίζουμε στοιχεία της ιστορίας και του πολιτισμού της, την ποιότητα και το βαθμό της τουριστικής της ανάπτυξης, ποιοτικά χαρακτηριστικά του ανθρώπινου δυναμικού της, το χαρακτήρα της τοπικής οικονομίας, αλλά και τις υποδομές και τους φυσικούς και πολιτιστικούς της πόρους, στοιχεία που μας βοηθούν να κατανοήσουμε την περιοχή και να προτείνουμε μορφές εναλλακτικού τουρισμού που μπορούν να αναπτυχθούν στην περιοχή μελέτης όχι μόνο ως μέτρο εκτόνωσης του μαζικού τουρισμού, αλλά και ως τρόπο περαιτέρω ανάπτυξης με σεβασμό στο περιβάλλον και τον άνθρωπο.

Επομένως είναι αναγκαίο να πραγματοποιηθούν τέτοιες πολιτικές, οι οποίες θα βασίζονται στις αρχές της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, και σταδιακά θα οδηγήσουν στην αποκατάσταση της ισορροπίας μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος. Επιπροσθέτως, είναι απαραίτητο, κάθε τουριστική περιοχή να προσδιορίσει την τουριστική φέρουσα ικανότητα της, έτσι ώστε να μπορεί να κρατά αναλλοίωτο το φυσικό και κοινωνικό κεφάλαιό της. Επίσης, πριν από οποιαδήποτε ενέργεια ανάπτυξης μιας τουριστικής περιοχής θα πρέπει να έχουν καταρτιστεί τα κατάλληλα σχέδια τουριστικής ανάπτυξης και τα μεθοδολογικά εργαλεία, στα οποία θα βασίζονται οι διαδικασίες καθορισμού των χρήσεων γης, προκειμένου να τηρηθούν οι αναγκαίες ισορροπίες ανάμεσα στον τουρισμό και το περιβάλλον.

Επίσης πολύ σημαντικό είναι η πολιτεία να επιβραβεύει τις επενδύσεις τουρισμού που ακολουθούν τα πρότυπα της αειφορίας, μέσω κάποιων ειδικών μέτρων, όπως οικονομικές ενισχύσεις, φορολογικές απαλλαγές πάντα σε πνεύμα συνεργασίας και ελέγχου. Επιπρόσθετα, η πολιτεία οφείλει να προάγει την περιβαλλοντική εκπαίδευση, ιδιαίτερα σε περιοχές όπου τα στοιχεία του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος αποτελούν την πρώτη ύλη για την τουριστική ανάπτυξη. Όλες αυτές οι ενέργειες θα οδηγήσουν σε μια ανάπτυξη, η οποία θα αποδώσει το επιθυμητό οικονομικό, κοινωνικό και πολιτισμικό αποτέλεσμα διατηρώντας τις δυνατότητες αυτών των απολαύσεων και για τις επόμενες γενεές.

Τέλος, θα πρέπει να γίνει συνείδηση ότι η Κρήτη έχει ανάγκη και μπορεί να υποστηρίξει την ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού όπως το προτεινόμενο μοντέλο του αγροτουρισμού. Με βάση τα όσα αναφέρθηκαν στο Κεφάλαιο 4, είναι μια πρότυπη μορφή τουρισμού και το νησί διαθέτει όλα τα απαραίτητα εφόδια για να το αναδείξει αρκεί να γίνουν συντονισμένες προσπάθειες από την μεριά των φορέων όσον αφορά την ανάδειξη του, τόσο στο εξωτερικό όσο και στο εσωτερικό καθώς και τα απαραίτητα έργα υποδομής και οδικού δικτύου. Αντίστοιχα και όσοι ασχολούνται με τον αγροτουρισμό θα πρέπει να ενισχύσουν την προβολή αλλά και την μεταξύ τους συνεργασία.

Είναι αρκετά σημαντικό, να γίνει ο τουρισμός συμβατός με το περιβάλλον. Η Κρήτη διαθέτει όλες τις προδιαγραφές να αναπτύξει εναλλακτικές μορφές τουρισμού και επειδή είναι αγροτική περιφέρεια, ιδίως ο αγροτουρισμός έχει αρχίσει να αναπτύσσεται σταδιακά τα τελευταία χρόνια. Ο αγροτουρισμός, χαρακτηρίζεται από το στοιχείο του σεβασμού απέναντι στον άνθρωπο και το περιβάλλον και υπόσχεται αληθινή επανάσταση στον τομέα του αν εφαρμοσθεί σωστά.

Πλέον είναι θέμα συντονισμού κοινωνικών φορέων, τοπικών κοινοτήτων, αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού, επενδυτικών φορέων, κρατικού σχεδιασμού οι οποίοι θα συντελέσουν στην δημιουργία των υποδομών και της αξιοποίησης αξιόλογων φυσικών τοπίων και παραδοσιακών οικημάτων. Οι ιδιώτες δεν είναι αρμόδιοι και δεν θα σπαταλούσαν πόρους για την δημόσια υποδομή, διότι καθένας μεμονωμένος δεν κάνει μεγάλα βήματα που θα του κοστίσουν. Οι παραπάνω αρμόδιοι φορείς οφείλουν να είναι συμμετοχοί στις εξελίξεις, να αναλαμβάνουν από κοινού και μεμονωμένα πρωτοβουλίες σε σωστή και σύγχρονη κατεύθυνση.

Επιπλέον, η μεγαλύτερη επιτυχία για αποτελεσματικότητα και όφελος του τουριστικού πληθυσμού από τον αγροτουρισμό στηρίζεται στον συνδυασμό της τουριστικής ανάπτυξης με την κατανάλωση των αγροτικών προϊόντων με βάση το μοντέλο της κάθετης οργάνωσης.

Για παράδειγμα, ο αγρότης να παράγει λάδι, μέλι, κηπευτικά, φρούτα, κρασί και να τα προωθήσει άμεσα στους πελάτες της ιδιόκτητης ή φιλικής αγροτουριστικής μονάδας. Έτσι, το κέρδος θα ήταν αρκετά μεγαλύτερο και οι πελάτες περισσότερο ικανοποιημένοι από την ντόπια παραγωγή. Είναι λοιπόν γεγονός, ότι χρειάζεται η

δημιουργία ενός νέου «δόγματος» για την αγροτουριστική επιχειρηματικότητα. Η προώθηση πολιτικών για μια ολοκληρωμένη τοπική τουριστική ανάπτυξη, διαφοροποιημένη ανά περιοχή και προσανατολισμένη στην αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων, στην ελαχιστοποίηση των συγκριτικών μειονεκτημάτων, στην αντιμετώπιση των κινδύνων και κυρίως στην αξιοποίηση των μεγάλων αναπτυξιακών ευκαιριών κάθε περιοχής. Αυτό θα συμβάλλει στην βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και τελικά στην αναβάθμιση της ζωής στην ύπαιθρο.

Στον τόπο μας, ο γεωργικός χώρος συνδέεται με τον τουρισμό με τη ζωή και την ιστορία των ανθρώπων, για τον λόγο αυτό είναι ανάγκη να ακολουθηθεί κοινή αγροτική και τουριστική πολιτική, έτσι ώστε να επιτύχουν το καλύτερο αποτέλεσμα. Όλες οι παραγωγικές και οικονομικές δραστηριότητες χρειάζεται να προσεγγιστούν υπό το πρίσμα μιας αναπτυξιακής διεξόδου με σεβασμό στο περιβάλλον και τον άνθρωπο.

Τέλος, οι τοπικές κοινότητες θα έχουν την δυνατότητα να αναδειχτούν σε πρωτοπορία αυτής της εναλλακτικής μορφής τουρισμού αξιοποιώντας προσόντα, δυνατότητες πλεονεκτήματα και δυναμισμό. Στην Κρήτη υπάρχουν μεγάλες προοπτικές εξέλιξης εφόσον η τοπική τουριστική ανάπτυξη προσανατολισθεί και διαφοροποιηθεί ανά περιοχή στην αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων, στην ελαχιστοποίηση των συγκριτικών μειονεκτημάτων στην αντιμετώπιση των κινδύνων και στην αξιοποίηση των μεγάλων αναπτυξιακών ευκαιριών σε επίπεδο περιφέρειας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Αλιευτικά Νέα, (2004). Αλιευτικός Τουρισμός στην Ελλάδα

Ανδριώτης Κ., (2003). Ο εναλλακτικός τουρισμός και τα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά του, Επιθεώρηση χωρικής ανάπτυξης, σχεδιασμού και περιβάλλοντος.

Ανδριώτης Κ., (2005). «Τουριστική ανάπτυξη και σχεδιασμός», Αθήνα

Ανδριώτης Κ., (2008). Αειφορία και Εναλλακτικός Τουρισμός

Ασκέλη Σ., (2007). Επιχειρήστε αγροτουριστικά. Εκδόσεις Κέρκυρα

Βαρβαρέσος Σ., (1999). Τουριστική Ανάπτυξη και Διοικητική Αποκέντρωση , Εισαγωγή: Ο τόπος υποδοχής των τουριστών – Το κυρίαρχο και το εναλλακτικό μοντέλο των διακοπών, Εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα.

Δαουτόπουλος Γ., (2005). Αειφορική Ανάπτυξη της Ελληνικής Υπαίθρου, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζυγός.

διαχείριση των ακτών»

ΕΛ.Ο.Τ. (2005). Συνοπτική Παρουσίαση των Βασικών Αλλαγών από τη Πρώτη στη Δεύτερη Έκδοση του προτύπου ΕΛΟΤ ISO EN 14001.

Έξαρχος Γ. & Καραγιάννης Σ., (2004). Αγροτουρισμός – Μοχλός για την ανάπτυξη της υπαίθρου. Εκδόσεις Κέντρου Τεχνολογικής Έρευνας Κρήτης, Θεσσαλονίκη.

ΕΣΠΑ, (2010). Προκήρυξη Προγράμματος «Πράσινο Τουρισμός».

Θεοδωροπούλου Ε., (2006). Εισαγωγή στην αγροτική οικιακή οικονομία. Πανεπιστημιακές σημειώσεις Χαροκόπειο Αθηνών.

Θεοδωροπούλου Ε., (2006). Θεραπευτικός τουρισμός: Μια εναλλακτική μορφή τουρισμού με παρελθόν, παρόν και μέλλον, Αθήνα 2006.

ΙΤΕΠ, (2006) : http://www.itep.gr/pdfs/Ekthesi_22Total_final.pdf

ΙΤΕΠ, (2002): http://www.itep.gr/gr/mele_det.asp?PublID=-1311292518&PublType=3

Καραμέρης Α., (2006). Προϋποθέσεις και προοπτικές ανάπτυξης του οικοτουρισμού.

Κοκκώσης Χ., (1994). «Το περιβάλλον στη Χωροταξία: Η πολιτική για τη

Κοκκώσης Χ., (2001). «Παρουσίαση πορισμάτων μελέτης – έρευνας παράκτιου χώρου και νησιών», Ημερίδα με θέμα: Παράκτιος και Νησιωτικός Χώρος. Ζάππειο Μέγαρο: Αθήνα.

Κοκκώσης Χ., και Τσάρτας Π., (2001). Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη & Περιβάλλον, Αθήνα

Κραβαρίτης Κ. και Παπαγεωργίου Α., (2007). Επαγγελματικός τουρισμός – διοργάνωση συνεδρίων. Εκδ. Interbooks, Αθήνα.

Λαγός Δ. και Σταματίου Ε., (2004). Χωρικοί μετασχηματισμοί και χωροταξική οργάνωση των μικρών νησιών του ελληνικού χώρου με δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης, 7ο Πανελλήνιο Γεωγραφικό Συνέδριο της Ελληνικής Γεωγραφικής Εταιρείας, Μυτιλήνη, Πρακτικά Συνεδρίου Τόμος Ι

Λογοθέτης Μ., (2001). ‘Τουρισμός και Περιβάλλον’, 13ο Συνέδριο πανελληνίου Δικτύου Οικολογικών Οργανώσεων με θέμα «Δάση – Χωροταξία - Τουρισμός», Ρόδος.

Λύτρα Α., (2006). Αγροτουρισμός στη Φωκίδα.

Λύτρας Π., (2001). Θρησκευτικός τουρισμός. Μια κοινωνικο- ψυχολογική

Οικονόμου Ε. και Βλάχου Α., (2010). Διερεύνηση της περιβαλλοντικής επίδοσης των ξενοδοχείων και ενοικιαζόμενων δωματίων στη νήσο Κέρκυρα, Εθνικό Συνέδριο Διοίκησης και Οικονομίας.

προσέγγιση, INTERBOOKS, Αθήνα.

Σπιλάνης Γ., (2000). Τουρισμός και περιφερειακή ανάπτυξη. Η περίπτωση των νησιών του Αιγαίου, Εξάντας: Αθήνα.

Σφακιανάκης Μ., (2000). Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα.

Τσάρτας Π., (1998). «Κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού σε μικρά αστικά κέντρα με τουριστική ανάπτυξη: εξαρτήσεις, διαπλοκές, προοπτικές», Τόπος.

Τσάρτας Π., (1989). Κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στο νομό Κυκλάδων κατά την περίοδο 1950- 1980, ΕΚΚΕ Αθήνα

Τσάρτας Π., (1995). Οι κοινωνικές επιπτώσεις του τουρισμού στους νομούς Κέρκυρας και Λασιθίου, Π., ΕΚΚΕ Αθήνα

Τσάρτας Π., (1995). Τουρίστες, Ταξίδια, Τόποι: Κοινωνιολογικές Προσεγγίσεις στον Τουρισμό, Εξάντας: Αθήνα.

Τσάρτας Π., (2000). «Κριτική αποτίμηση των παραμέτρων συγκρότησης των χαρακτηριστικών της μεταπολεμικής τουριστικής ανάπτυξης», Αθήνα: Εξάντας.

Τσάρτας Π.,(1996). Τουρίστες, Ταξίδια, Τόποι: Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό.

Ξένη

EMAS Helpdesk, (2001). EMAS and ISO/EN 14001: differences and complementarities. Factsheet, EMAS Newsletter, first edition, April 2001

European Commission (2006). Directorate General of Environment, Discussion paper for the Revision of Eco-label and EMAS, 11th of May 2006.

Hunter C. and Green H., (1995). Tourism and the environment: a sustainable relationship?

ISO, (2010). Environmental Management: The ISO 14000 Family of International Standards.

Kirk D., (1998). Attitudes to environmental management held by a group of hotel managers in Edinburgh. Hospitality Management, (17):33-47.

Krippendorf J., (1982). Towards new tourism policies: the importance of environmental and sociocultural factors. Tourism Management.

Kurek W., (2003). Issues of tourism and health resort, Jagiellonian University, Poland.

Planeco Development Consultants, (2011). Ecolabel σε Τουριστικά Καταλύματα.

Smith V.L. and Eadington, W.R., (1992). Tourism alternatives: potentials and problems in the development of tourism.

The WTTC Report, (1992). Complete edition: Travel & Tourism, London, United Kingdom, 1992

Tourism & Development, (1973). Cambridge University Press

Weiler, B. and Hall, C. M., (1992). Special interest tourism.

Λιαδίκτυο

<http://www.minenv.gr/1/11/113/11301/g1130112.html>.

http://www.coastlearn.org/gr/tourism-gr/tools_acc.htm.